

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ & ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Δαμουλάκη Μαριάνθη, Α.Μ. :1416

Επιβλέπων Καθηγητής: Μεραμβελιωτάκης Γεώργιος

©

2015

TECHNOLOGICAL EDUCATION INSTITUTE OF CRETE
SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS
DEPARTMENT OF COMMERCE & MAKETING

**STRATEGIES AND TECHNIQUES OF CORPORATE SOCIAL
RESPONSIBILITY IN TIMES OF ECONOMIC CRISIS**

DIPLOMA THESIS

Student: Damoulaki Marianthi

Supervisor: Meramveliotakis Georgios

©

2015

Υπεύθυνη Δήλωση : Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Εμπορίας και Διαφήμισης του Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να μελετηθεί κατά πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση την εταιρική κοινωνική ευθύνη. Αρχικά αναλύεται ο όρος «οικονομική κρίση» και γίνεται μια εκτενής αναφορά στη χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-2008. Στη συνέχεια αναλύεται η «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη», παρατίθενται η ιστορική εξέλιξη της και παρουσιάζονται οι ορισμοί που κατά καιρούς έχουν δοθεί σε αυτή. Έπειτα καταγράφονται έρευνες που έχουν γίνει και αναφέρονται στη σχέση μεταξύ της ΕΚΕ και της οικονομικής κρίσης καθώς και τα αποτελέσματά τους. Τέλος στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε εκπροσώπους εταιριών ώστε να καταγραφούν οι απόψεις τους σχετικά με τη σχέση της ΕΚΕ και της οικονομικής κρίσης, και το κατά πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση τα προγράμματα ΕΚΕ που υλοποιεί η κάθε εταιρία. Τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της έρευνας παρουσιάζονται στα τελευταία κεφάλαια.

Λέξεις Κλειδιά: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Οικονομική Κρίση

Abstract

The purpose of this diploma thesis is to study whether the economic crisis has affected corporate social responsibility. Firstly the term discussed "economic crisis" and made an extensive reference to the financial crisis of 2007-2008. Then analyzed the "Corporate Social Responsibility", given the historical development and presents the definitions at times been given to it. Then recorded research done on the relationship between CSR and economic crisis and their effects. Finally, in the context of diploma thesis interviewed company representatives in order to record their views on the relationship between CSR and economic crisis, and whether it has affected the economic crisis CSR implemented by each company programs. The results and conclusions of research presented in the final chapters.

Key Words: Corporate Social Responsibility, Financial Crisis

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Συνομογραφίες.....	9
Εισαγωγή.....	10
Κεφάλαιο 1: Η οικονομική κρίση.....	11
1.1 Εισαγωγή στην οικονομική κρίση.....	11
1.1.1 Ορισμός οικονομικής κρίσης.....	11
1.1.2 Η έννοια του καπιταλισμού.....	11
1.2 Είδη οικονομικής κρίσης.....	12
1.2.1 Τραπεζική κρίση.....	12
1.2.2 Κερδοσκοπικές φούσκες.....	12
1.2.3 Νομισματική κρίση.....	13
1.3 Τα σύγχρονα αίτια μιας οικονομικής κρίσης.....	13
1.4 Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-2008.....	14
1.4.1 Τα αίτια της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007- 2008.....	15
1.4.2 Η οικονομική κρίση του 2007-2008 και η ευρωζώνη.....	18
1.4.3 Η οικονομική κρίση του 2007-2008 και η Ελλάδα.....	19
1.4.3.1 Τα αίτια της ελληνικής οικονομικής κρίσης του 2009.....	19
1.4.3.2 Η προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΝΤ.....	20
1.4.3.3 Τα αίτια της αποτυχίας της διαχείρισης της ελληνικής οικονομικής κρίσης.....	21
1.4.3.4 Συμπεράσματα από την ελληνική οικονομική κρίση εντός της Ευρωζώνης.....	22
Κεφάλαιο 2: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ).....	24
2.1 Ορισμός της επιχειρηματικότητας.....	24
2.2 Επιχειρηματικότητα και κοινωνία.....	24
2.3 Επιχείρηση και ηθική.....	24
2.4 Εταιρική Φήμη.....	25
2.5 Ιστορική αναδρομή-εξέλιξη της ΕΚΕ.....	26
2.6 Ο ρόλος των ΗΠΑ στην εξέλιξη της ΕΚΕ.....	27
2.7 Οι αφορμές που οδήγησαν στην εξάπλωση της ΕΚΕ σε παγκόσμιο επίπεδο.....	28
2.8 Έννοια και ορισμός της ΕΚΕ.....	31

2.8.1 Εισαγωγή στην έννοια της ΕΚΕ	31
2.8.2 Ορισμοί της ΕΚΕ	32
2.9 Ενδιαφερόμενα μέρη.....	34
2.10 ΕΚΕ και Ευρωπαϊκή Ένωση	36
2.11 Η ΕΚΕ στην Ελλάδα	38
2.11.1 Οι αντιλήψεις των ελλήνων καταναλωτών για την ΕΚΕ	38
2.12 Τομείς εφαρμογής της ΕΚΕ στις επιχειρήσεις	39
2.13 Τα πλεονεκτήματα ανάπτυξης και διαχείρισης της ΕΚΕ για τις επιχειρήσεις.....	42
2.14 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη-Ο αντίλογος.....	43
Κεφάλαιο 3: Οικονομική κρίση και ΕΚΕ.....	44
Εισαγωγή.....	44
Δράσεις της ΕΚΕ και οικονομική κρίση, πώς επηρεάστηκαν;	45
CSR Carol Pyramid.....	46
Οικονομική κρίση και ΕΚΕ στην Ελλάδα	48
Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογία Έρευνας	49
4.1 Εισαγωγή.....	49
4.2 Μεθοδολογία και Στόχος της παρούσας έρευνας.....	50
4.2.1 Μεθοδολογία.....	50
4.2.2 Στόχος.....	50
4.3 Χρόνος και Τόπος της έρευνας	51
4.4 Περιορισμοί και δυσκολίες της Έρευνας	51
Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα	51
Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα.....	55
Βιβλιογραφία	56
Ελληνική βιβλιογραφία.....	57
Ξένη Βιβλιογραφία	58
Ιστοσελίδες	58
Παράρτημα	59

Συντομογραφίες

ΕΚΕ= Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

π.χ.= Παραδείγματος Χάριν

ΗΠΑ= Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΕΕ= Ευρωπαϊκή Ένωση

ΔΝΤ= Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΕΚΤ= Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

ΜΚΟ= Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

ΚΤΛ= Και Τα Λοιπά

CSR= Corporate Social Responsibility

Εισαγωγή

Η περίοδος που διανύουμε τα τελευταία χρόνια χαρακτηρίζεται από την έντονη οικονομική κρίση που μαστίζει σε πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο από το 2007. Κρίση η οποία ξεκίνησε από τις ΗΠΑ λόγω της αλόγιστης παροχής δανείων σε άτομα και φορείς που δεν ήταν σε θέση να τα αποπληρώσουν. Πέρα από τους πολίτες, έντονα από την κρίση, επλήγησαν και οι επιχειρήσεις. Βρέθηκαν στη δύσκολη θέση να αποφασίσουν ποια έξοδα είναι περιττά και ποια όχι, έτσι ώστε να μπορέσουν να εξασφαλίσουν την παρουσία τους στα δύσκολα χρόνια της κρίσης. Ήταν η ΕΚΕ ανάμεσα στις περιττές τους δαπάνες ή όχι; Αυτό είναι το βασικό ερώτημα που γίνεται προσπάθεια να απαντηθεί στη παρούσα πτυχιακή.

Στα κεφάλαια που ακολουθούν γίνεται προσπάθεια να αναλυθεί η σχέση της ΕΚΕ με την οικονομική κρίση. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται ο όρος «οικονομική κρίση». Δίνεται ο ορισμός της, παρουσιάζονται τα είδη της και οι αιτίες που οδηγούν σε αυτή. Έπειτα το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην χρηματοπιστωτική κρίση του 2007, από που ξεκίνησε, ποιες ήταν οι αιτίες της, πως επηρέασε την ΕΕ αλλά και ποια ήταν τα αποτελέσματα της στην Ελλάδα. Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά την ΕΚΕ. Αρχικά αναλύονται κάποιες έννοιες οι οποίες σχετίζονται με την ΕΚΕ. Έπειτα γίνεται αναφορά στην ιστορική εξέλιξη της ΕΚΕ, στις αφορμές που οδήγησαν στην επιτακτική ανάγκη εφαρμογής της, στους τομείς εφαρμογής της καθώς και στα θετικά αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτήν.

Στο τρίτο κεφάλαιο καταγράφονται τα αποτελέσματα που είχε η οικονομική κρίση στις δράσεις της ΕΚΕ. Πέρα από αυτό γίνεται και εκτενής αναφορά στη πυραμίδα του Carroll. Το τέταρτο, πέμπτο και έκτο κεφάλαιο αφορούν τη μεθοδολογία, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε για την υλοποίηση της πτυχιακής εργασίας.

Κεφάλαιο 1: Η οικονομική κρίση

1.1 Εισαγωγή στην οικονομική κρίση

1.1.1 Ορισμός οικονομικής κρίσης

Η οικονομική κρίση είναι η φάση του καπιταλιστικού συστήματος κατά την οποία πραγματοποιείται απότομη επαναφορά των αναλογιών παραγωγής, κατά την πορεία της ανάπτυξης της καπιταλιστικής οικονομίας.

Η οικονομική κρίση εμφανίζεται με την απόλυτη πτώση της παραγωγής, με υποαπασχόληση των παραγωγικών επιχειρήσεων, με την αύξηση της ανεργίας, με τη διασάλευση του χρηματικού, πιστωτικού και συναλλαγματικού συστήματος. Πρόκειται για τη κύρια φάση του καπιταλιστικού συστήματος. Ως κύρια αιτία μιας οικονομικής κρίσης ορίζεται η βασική αντίθεση του καπιταλισμού. (Κασιούρας, 2011, σ. 197)

1.1.2 Η έννοια του καπιταλισμού

Ο καπιταλισμός ορίζεται ως ένας κοινωνικοοικονομικός σχηματισμός που στηρίζεται στην ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και την εκμετάλλευση της μισθωτής εργασίας από το κεφάλαιο.

Ο καπιταλισμός αποτελεί το ανώτερο στάδιο της απλής εμπορευματικής παραγωγής κατά το οποίο η εργατική δύναμη γίνεται εμπόρευμα που οι καπιταλιστές ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής αποκτούν στην αγορά. Κατά τη πορεία της καπιταλιστικής παραγωγής η αξία που δημιουργείται από την εργασία του μισθωτού εργάτη είναι μεγαλύτερη από την αξία της εργατικής του δύναμης και δημιουργείται υπεραξία. Η υπεραξία εμφανίζεται με τη μορφή του κέρδους και αποτελεί το βασικό οικονομικό νόμο του καπιταλισμού.

Ο ανταγωνισμός που υφίσταται οδηγεί τον καπιταλιστή να αυξάνει συνεχώς το κεφάλαιο και να τελειοποιεί την παραγωγή. Το γεγονός αυτό συμβάλλει στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, στις συνεχείς αλλαγές στην τεχνική που γίνονται παράλληλα με την άνοδο της

κοινωνικοποίησης της καπιταλιστικής και τη βαθύτερη καταμέριση της εργασίας.

Στην πορεία της συσσώρευσης του κεφαλαίου γίνεται ολοένα και πιο έντονη η βασική αντίθεση του καπιταλισμού ανάμεσα στον κοινωνικό χαρακτήρα της παραγωγής και την ατομική καπιταλιστική μορφή ιδιοποίηση των αποτελεσμάτων της. Δημιουργούνται επιπλέον και άλλες άλυτες αντιθέσεις του καπιταλισμού όπως π.χ. ανάμεσα στην παραγωγή και στην κατανάλωση, στη σχεδιασμένη διαδικασία παραγωγής σε καθεμία από τις επιχειρήσεις και στην αναρχία της παραγωγής στο σύνολο της κοινωνίας. Οι παραπάνω αντιθέσεις εκδηλώνονται στις οικονομικές κρίσεις που επαναλαμβάνονται περιοδικά και δείχνουν τον κυκλικό χαρακτήρα του καπιταλισμού. (Κασιούρας, 2011, σσ. 150-151)

1.2 Είδη οικονομικής κρίσης

Υπάρχουν τρία είδη κρίσεων που μπορούν να οδηγήσουν μια χώρα σε οικονομική κρίση.

1.2.1 Τραπεζική κρίση

Τραπεζική ορίζεται η κρίση κατά την οποία οι κάτοχοι τραπεζικών χρεών επιθυμούν την άμεση μετατροπή των απαιτήσεων τους σε μετρητά σε βαθμό όμως που οδηγεί τις τράπεζες να αναστείλουν την διαδικασία της μετατροπής.

Αίτια μιας τραπεζικής κρίσης.

Σύμφωνα με το διεθνές νομισματικό ταμείο τα κύρια αίτια μιας τραπεζικής κρίσης είναι τα εξής:

- Αναποτελεσματική διαχείριση από την πλευρά της τράπεζας.
- Αλόγιστες αποφάσεις δανειοδότησης.
- Νομισματικές κρίσεις.

1.2.2 Κερδοσκοπικές φούσκες

Είναι το εμπόριο προϊόντων ή περιουσιακών στοιχείων σε μεγάλες ποσότητες αλλά και σε

ιδιαίτερα υψηλές τιμές οι οποίες δεν εξηγούνται από ορθολογικές οικονομικές δυνάμεις.

Αίτια μιας κερδοσκοπικής φούσκας

- **Ρευστότητα:** Η υπερβολική ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα οδηγεί τις τράπεζες σε μια διαδικασία παροχής δανείων που δεν πληροί τα κατάλληλα πρότυπα.
- **Μαζικοποίηση:** Οι επενδυτές αγοράζουν ή πωλούν σύμφωνα με τις τάσεις που επικρατούν στην αγορά.
- **Παράλογη αποτίμηση των στοιχείων ενεργητικού που δεν βασίζεται σε κάποια κριτήρια αλλά μόνο στην απόδοση τους στο παρελθόν (εμπειρική αποτίμηση).**

1.2.3 Νομισματική κρίση

Νομισματική ορίζεται η κρίση κατά την οποία η αξία ενός νομίσματος δεν είναι σταθερή καθιστώντας το έτσι ως ένα αναξιόπιστο μέσο ανταλλαγής. (Γκούσκος, 2013, σσ. 13-16)

1.3 Τα σύγχρονα αίτια μιας οικονομικής κρίσης

Ως αίτια μιας οικονομικής κρίσης της σύγχρονης εποχής μπορούν να θεωρηθούν πολλά, κάποια από τα βασικότερα όμως που μπορούν να οδηγήσουν μια χώρα σε κρίση είναι τα παρακάτω:

1. Η ακατάπαυστη και χωρίς λογική παροχή στεγαστικών δανείων χωρίς να ελέγχεται από τις τράπεζες το αν οι οφειλέτες πληρούν τις δυνατότητες για την αποπληρωμή τους.
2. Αν μια κυβέρνησή επιτρέψει οι τιμές των κατοικιών να ανέλθουν σε επίπεδα που δεν ευσταθούν οικονομικά, η φούσκα αυτή, της κατοικίας σε συνδυασμό με τον συνεχή και χωρίς λογικά κριτήρια δανεισμό από τις τράπεζες μπορεί να οδηγήσει σε μια οικονομική κρίση.
3. Οι παγκόσμιες ανισορροπίες: Τα τελευταία χρόνια κάποιες χώρες κάθε χρόνο παρουσιάζουν πλεονάσματα ενώ αντίθετα άλλες ελλείμματα. Τα ελλείμματα αυτά αντανακλώνται όμως και στα νοικοκυριά αλλά και στην πολιτική που ακολουθεί η εκάστοτε χώρα. Εφόσον όμως οι χώρες αυτές δεν μπορούν να δανείζονται επ' αόριστον η

οικονομική ανικανότητα ως προς τις υποχρεώσεις τους είναι φυσικό ακόλουθο.

4. Η έλλειψη διαφάνειας και λογοδοσίας που αφήνει χώρο σε διάφορους καιροσκόπους, τράπεζες και άλλα να εκμεταλλευτούν τις καταστάσεις στο μέγιστο βαθμό.
5. Οι διάφοροι οίκοι πιστοληπτικής ικανότητας αποτυγχάνουν στη βαθμολόγηση τους λόγω διαφόρων συμφερόντων που παρουσιάζονται, καθώς και λόγω της έλλειψης κανονισμού βαθμολόγησης. Έτσι συχνά προχωρούν σε βαθμολογίες υψηλότερες από τις πραγματικές.
6. Η νομοθεσία επιτρέπει σε τράπεζες να συμμετάσχουν σε επικίνδυνες συναλλαγές.
7. Τα συστήματα διαχείρισης κρίσεων και κινδύνου δεν αξιοποιούνται από τις κυβερνήσεις.
8. Οι λανθασμένες επιλογές και συμβουλές των επενδυτών σε συνδυασμό με την έλλειψη ρυθμιστικών αρχών μπορούν να οδηγήσουν μια χώρα σε κατάσταση κρίσης. (Γκούσκος, 2013, σσ. 21-22)

1.4 Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-2008

Το 2008-2009 ξέσπασε στις ΗΠΑ για άλλη μία φορά μια χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία όμως δεν άργησε να εξαπλωθεί σε όλο τον κόσμο σχεδόν και κυρίως στις πιο ευάλωτες χρηματοπιστωτικά χώρες. Η τεχνολογική φούσκα της εταιρίας "Dot.com" το 2001 τη "Federal Reserve Bank" να κρατάει επιτόκια χαμηλά με στόχο να βοηθήσει στην ανάπτυξη. Η τακτική της όμως αυτή ευνόησε την αύξηση χορήγησης στεγαστικών δανείων ακόμα και σε νοικοκυριά τα οποία δεν πληρούσαν τις προδιαγραφές για την αποπληρωμή τους. Έτσι η κρίση ξεκίνησε από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των ΗΠΑ.

Πέρα όμως από την ακατάπαυστη χορήγηση στεγαστικών δανείων κύριο χαρακτηριστικό της κρίσης ήταν και η αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών όπου για την χρηματοδότηση του απαραίτητος ήταν ο εξωτερικός δανεισμός. Τα ποσά που αντλήθηκαν χρησιμοποιήθηκαν σε μορφή δανείων για την κάλυψη των αναγκών της κατανάλωσης και της στέγασης. Άλλος ένας σημαντικός παράγοντας ήταν η τιτλοποίηση των δανείων που έσπασε το δεσμό δανειζόμενου-δανειστή. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο κίνδυνος να περνάει σε άλλους επενδυτές του οικονομικού συστήματος.

Στην προσπάθεια της, ώστε να βρει μια λύση, η κυβέρνηση αγόρασε μετοχές από τις

μεγαλύτερες τράπεζες των ΗΠΑ συνολικής αξίας 250 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Η κίνηση όμως αυτή δεν μπόρεσε να προλάβει την κρίση, η οποία αντί να προληφθεί, πέρασε στην πραγματική οικονομία των ΗΠΑ οδηγώντας σε μια βαθιά ύφεση.

Η έλλειψη της ρευστότητας οδήγησε στην πτώση πολλών χρηματιστηριακών δεικτών σε ανεπτυγμένες χώρες, ενώ κάποια χρηματιστήρια παρέμειναν κλειστά λόγω των μεγάλων απωλειών από τις πωλήσεις των επενδυτών. Πέρα από τον τραπεζικό κλάδο επλήγησαν και άλλοι τομείς της οικονομίας, όπως το εμπόριο με αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας. Η πτώση της εμπιστοσύνης του διεθνούς εμπορίου και η μη πραγματοποίηση των στόχων που είχαν οριστεί αποτέλεσαν τα στοιχεία μιας από τις χειρότερες υφέσεις που είχε γνωρίσει ποτέ ο κόσμος.

Η χρηματοπιστωτική κρίση στις ΗΠΑ δεν άργησε να εξαπλωθεί και σε άλλες χώρες. Σε αυτό συντέλεσαν διάφοροι παράγοντες όπως η αλληλεξάρτηση των τραπεζικών συστημάτων, το διεθνές εμπόριο και η διεθνής κίνηση των παραγωγικών συντελεστών. Παρ' όλο που η κρίση ήταν αναμενόμενο να έχει διεθνείς επιπτώσεις δεν υπήρχε μια ενιαία τακτική για την αντιμετώπιση της. Η μεγάλη οικονομική κρίση έδειξε ότι το διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα χρειάζεται μια σειρά μεταρρυθμίσεων για να μπορεί να εποπτεύει αποτελεσματικά τις διεθνείς οικονομίες, να ενισχύει τη διαφάνεια και να προστατεύει τα συμφέροντα επενδυτών και καταναλωτών. (Ταμουραντζής, 2012, σσ. 76-78).

1.4.1 Τα αίτια της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007- 2008

Η χρηματοοικονομική κρίση του 2008 οφείλεται σε διάφορα αίτια. Αρχικά τις τελευταίες δεκαετίες έχουν επικρατήσει πλήρως ορισμένες νεοκλασικές αντιλήψεις, θεωρίες και αρχές όσο αφορά τη λειτουργία της παγκόσμιας οικονομίας. Έτσι λοιπόν τα κράτη κατά τον κόσμο προχώρησαν σε γενικευμένη υιοθέτηση αρχών και θεωριών όπως:

1. Αυτή του "Adam Smith" όσο αφορά την έμφυτη σταθερότητα και αρμονία της οικονομίας της αγοράς.
2. Του "E. Fama" όπου υποστηρίζεται ότι η αποτελεσματικότητα των ελεύθερων αγορών χρήματος και κεφαλαίου προσδιορίζουν πάντα τη σωστή τιμή.

3. Την ικανότητα που έχουν οι αγορές να ρυθμίζονται και να ελέγχονται από τις ίδιες, με ελάχιστο εξωτερικό έλεγχο και παρέμβαση.
4. Την πεποίθηση ότι κάθε οικονομική μονάδα δρα ορθολογικά επομένως και η συνολική τους δράση οδηγεί στην αρμονική λειτουργία της οικονομίας της αγοράς (R. Lucas).
5. Την αντίληψη ότι αρκεί η θέσπιση σταθερών κανόνων για την ασφαλή πορεία μιας μακροοικονομικής πολιτικής.
6. Την άποψη ότι οι μέτοχοι εταιριών και τραπεζών μπορούν να ελέγχουν και να παρεμβαίνουν ορθολογικά στη διοίκηση των εταιριών έτσι ώστε να υπάρχει ταύτιση στα εκάστοτε συμφέροντα.

Ενώ όμως ασπάζτηκαν πλήρως οι παραπάνω θεωρίες παράλληλα υποβαθμίστηκαν οι κεϋνσιανές και νέο- κεϋνσιανές αναλύσεις, καθώς και άλλων αναλυτών όσον αφορά τα όρια του ανθρώπινου ορθολογισμού και το ρόλο που παίζει η αβεβαιότητα στην οικονομική δραστηριότητα. Οι παραπάνω αναλυτές έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στην ενεργή μακροοικονομική πολιτική και εποπτεία για να αντιμετωπιστούν οι αστάθειες και οι ατέλειες της οικονομίας της αγοράς. Υποβαθμίστηκαν επίσης φαινόμενα όπως το ότι οι επενδυτές πράττουν συχνά με βάση τι πράττουν οι άλλοι και όχι βάσει οικονομικών όρων καθώς και το ότι η παράλογη ευφορία και οι φούσκες καταρρέουν από τυχαία ή μικρά γεγονότα.

Ένα άλλο αίτιο που συνδέεται με την χρηματοπιστωτική κρίση του 2007/2008 είναι οι παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισορροπίες, οι οποίες όμως δεν αντιμετωπίστηκαν άμεσα και συνδέονται:

1. Με τα χαμηλά επιτόκια (κυρίως στις ΗΠΑ).
2. Με τη διατήρηση σημαντικής παγκόσμιας ρευστότητας.
3. Με τη δυσαναλογία αποταμίευσης-επένδυσης στις ΗΠΑ
4. Με την πολιτική σταθερών συναλλαγματικών πολιτικών (Καραμούζης , 2009, σσ. 12-14)

Τα τελευταία χρόνια η Κίνα μέσω εξαγωγών στις ΗΠΑ είχε πετύχει μια εξαιρετική οικονομική ανάπτυξη. Τα πλεονάσματα όμως που προέκυψαν για την Κίνα από αυτές τις εξαγωγές δεν τα αξιοποίησε στην εγχώρια ζήτηση αλλά τα τοποθέτησε σε ομόλογα των ΗΠΑ.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το δολάριο να παραμείνει σε υψηλά επίπεδα και τα επιτόκια δανεισμού να πέφτουν δραματικά. Η πράξη αυτή της Κίνας οδήγησε στην ενίσχυση της ρευστότητας και στη συγκράτηση του πληθωρισμούς στις ΗΠΑ. (Κολλίντζας & Ψαλιδόπουλος, 2009, σ. 2).

Η μείωση των επιτοκίων από το 4,5% στο 1% το 2006 είχε σοβαρά αποτελέσματα. Αρχικά οι επενδυτές μέσω της απόκτησης δομημένων χρηματοοικονομικών προϊόντων υψηλού κινδύνου επεδίωκαν υψηλότερες αποδόσεις, αλλά και δανείζονταν με ευνοϊκούς όρους για την ανάπτυξη αξιών (κινητών και ακίνητων). Από το μέρος τους οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί προσέφεραν πολύπλοκα δομημένα προϊόντα με την υπόσχεση προς τους πελάτες για υψηλότερες αποδόσεις. Τέλος οι τράπεζες χορηγούσαν, κυρίως στεγαστικά, δάνεια με πού χαλαρά κριτήρια. Το περιβάλλον που δημιουργήθηκε κάτω από αυτές τις συνθήκες ευνόησε την δημιουργία νέων κερδοσκοπικών οργανισμών (hedge, funds) με χαμηλή εποπτεία ενώ οι τράπεζες κερδοσκοπούσαν για λογαριασμό τους αυξάνοντας τα επίπεδα της παγκόσμιας κερδοσκοπίας.

Το τρίτο και τελευταίο αίτιο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, και ίσως και το πιο σοβαρό, αφορά τους στόχους των τραπεζών που διαφοροποιήθηκαν δραματικά. Από τη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, του εμπορίου και των παραγωγικών επενδύσεων μετατοπίστηκαν στην κερδοσκοπία, στα στοιχήματα και τη χρηματοοικονομική καινοτομία. Οι στόχοι αυτοί για πολλά ιδρύματα έγιναν αυτοσκοπός.

Η μετατόπιση αυτή όμως των τραπεζών προκλήθηκε από αίτια που έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Πρώτον η παγκοσμιοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η διεθνοποίηση και η ανάπτυξη νέων αγορών, δεν συνοδεύτηκαν από τους κατάλληλους ελέγχους. Επίσης διοικήσεις διεθνών τραπεζών δεν προστάτευαν τα συμφέροντα των μετόχων τους αλλά κερδοσκοπούσαν για να καλύψουν τα δικά τους. Πέρα όμως από αυτό συμμετείχαν σε εξαγορές και συγχωνεύσεις υψηλού κινδύνου, αύξησαν υπερβολικά το ενεργητικό τους ακόμα και από πηγές υψηλού κινδύνου.

Μία ακόμα αιτία για τη μετατόπιση αυτή των τραπεζών ήταν ότι οι διοικήσεις τους δεν εκτίμησαν την πραγματική αξία του μεγέθους των κινδύνων που αναλάμβαναν, κίνδυνοι που αφορούσαν κυρίως την ανάπτυξη σε πολύ μεγάλο βαθμό των τιτλοποιήσεων των παραγώγων, της

χρηματοοικονομικής μόχλευσης και της χρηματοδότησης των τραπεζών από τις κεφαλαιαγορές και τη διατραπεζική αγορά. Επίσης στη μετατόπιση συνέβαλε και η λανθασμένη δομή και το ύψος των μεταβλητών αμοιβών των στελεχών των τραπεζών. Αυτό ευνοούσε τα στελέχη των τραπεζών, οι οποίοι αναλάμβαναν υψηλούς κινδύνους εις βάρος τελικά των μετόχων.

Τέλος δύο ακόμη στοιχεία έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη μετατόπιση των τραπεζών. Πρώτον τα διεθνή λογιστικά πρότυπα ήταν ανεπαρκή αναφορικά με τις μεθόδους που απαιτούνταν για την αποτίμηση σε τρέχουσες τιμές των επενδυτικών στοιχείων των τραπεζών. Και δεύτερον λόγω των συμφερόντων οι διεθνείς οίκοι αξιολόγησης μεροληπτούσαν υπέρ των εκδοτών με αποτέλεσμα 70000 εκδόσεις τα τελευταία χρόνια να είναι στη βαθμίδα AAA. Έτσι ενώ οι διεθνείς εκδόσεις ήταν υψηλού κινδύνου, τράπεζες και επενδυτές, βασίστηκαν στις αξιολογήσεις και τοποθέτησαν τρισεκατομμύρια. (Καραμούζης, 2009, σσ. 14-15)

1.4.2 Η οικονομική κρίση του 2007-2008 και η ευρωζώνη

Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2007 από την Αμερική ήταν αναμενόμενο να επηρεάσει και τις χώρες της ευρωζώνης. Αρχικά η κρίση έπληξε το τραπεζικό σύστημα και στην συνέχεια ακολούθησαν οι χώρες που είχαν μεγαλύτερες σχέσεις με τις ΗΠΑ όπως η Αγγλία και η Ιρλανδία. Το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα αποδείχθηκε ευάλωτο και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την χορήγηση πολύ υψηλών χρηματικών ποσών στις τράπεζες για την ανάπτυξη της ρευστότητας. Τα ευρωπαϊκά κράτη όμως προχώρησαν και σε κρατικοποιήσεις τραπεζών προκειμένου να αποφευχθεί η κατάρρευση τους.

Ως λογικό ακόλουθο της κρίσης επήλθε και η μείωση του διεθνούς εμπορίου και των επενδύσεων. Αλλά και οι τράπεζες ελάττωσαν τις χορηγήσεις δανείων σε πολίτες αφού αυτά που είχαν ήδη δοθεί αδυνατούσαν να αποπληρωθούν. Όλα αυτά οδήγησαν την κρίση να περάσει στις πραγματικές οικονομίες. Στο στάδιο αυτό οι πολιτικοί ηγέτες φάνηκαν αναποτελεσματικοί λαμβάνοντας αποφάσεις που τελικά απέβησαν μοιραίες οδηγώντας στον κλονισμό της δημοσιονομικής σταθερότητας πολλών κρατών μελών και τελικά ξέσπασαν κρίσεις δημόσιου χρέους (Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιταλία) και τραπεζικές (Ιρλανδία, Ισπανία).

Οι χώρες που αντιμετώπισαν τις κρίσεις δημοσίου χρέους βρέθηκαν αντιμετώπιες με μία δραματική αύξηση των επιτοκίων δανεισμού με αποτέλεσμα την έξοδο τους από τις διεθνείς αγορές και την προσφυγή τους στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Η κρίση σε αυτές τις χώρες έφερε στην επιφάνεια προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), όπως η έλλειψη κατάλληλων μηχανισμών διαχείρισης κρίσεων και η απουσία της έσχατης λύσης σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Πέρα από αυτό οι Ευρωπαίοι ηγέτες χαρακτηρίστηκαν από ατολμία και αμηχανία στην αντιμετώπιση της κρίσης.

Η ΕΕ στην προσπάθεια της να βρει τρόπους ώστε να αντιμετωπιστεί η κρίση προέβη σε προτάσεις μεταρρυθμίσεων όπως: η δημιουργία ευρωπαϊκού νομισματικού ταμείου, η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην επίλυση της κρίσης, αναδιάρθρωση του χρέους μέσω κουρέματος αλλά και μέσω της μείωσης του επιτοκίου ή της επέκτασης του χρόνου αποπληρωμής. Τέλος τη 9^η Σεπτεμβρίου του 2011 αποφασίστηκε ότι για να αποκατασταθεί η σταθερότητα πρέπει να υπάρξει μια ενιαία οικονομική πολιτική. (Ταμουραντζής, 2012, σσ. 82-83).

1.4.3 Η οικονομική κρίση του 2007-2008 και η Ελλάδα

Η ελληνική οικονομία εισήλθε σε ύφεση το 2009. Τα αποτελέσματα όμως της παγκόσμιας κρίσης ήταν ήδη ορατά από το 2008 όπου οι καθαρές επενδύσεις υποχώρησαν στο 8% του ΑΕΠ, 4,5% δηλαδή χαμηλότερα από ότι ήταν το 2008. Αυτή η εξέλιξη προμήνυε από τη μία την πτώση των εισοδημάτων και από την άλλη την αναβολή υλοποίησης επενδυτικών σχεδίων. Η κρίση του 2009 παρουσιάστηκε ως δημοσιονομική κρίση (το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξήθηκε κατά 106,4 ποσοστιαίες μονάδες).

1.4.3.1 Τα αίτια της ελληνικής οικονομικής κρίσης του 2009

Το πρώτο εξάμηνο του 2009 όπου η κρίση στις τράπεζες ολοένα και αυξανόταν οι κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών προκειμένου να διασώσουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα το χρηματοδοτούσαν με συνέπεια τη δραματική αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους. Με αυτή την τακτική δηλαδή ένα μέρος

του ιδιωτικού χρέους μετατράπηκε σε δημόσιο. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα δαπανήθηκαν 28 δις ευρώ για τη στήριξη του τραπεζικού συστήματος.

Οι αιτίες όμως της ελληνικής οικονομικής κρίσης δεν περιορίζονται στη στήριξη των τραπεζών από το κράτος. Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας ήταν οι πολιτικές που ακολουθούνταν από τις εκάστοτε κυβερνήσεις και αφορούσαν τη δραστική μείωση των φορολογικών εσόδων, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας πριν την κρίση. Μπορεί το ΑΕΠ κατά τη διάρκεια αυτή να αυξήθηκε κατά 44% αλλά ο λόγος χρέος/ΑΕΠ παρέμεινε ο ίδιος αφού αυξανόταν και το χρέος, εφόσον οι κυβερνήσεις συρρίκνωσαν τους συντελεστές φορολόγησης του κεφαλαίου και της μεγάλης περιουσίας επομένως και τα δημόσια έσοδα.

Στη διαμόρφωση της ελληνικής οικονομικής κρίσης σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και η νεοφιλελεύθερη στρατηγική της ΕΕ, η οποία υποχρέωνε τις κυβερνήσεις να αντλούν δάνεια αποκλειστικά από τις εμπορικές τράπεζες και γενικά από τις χρηματοπιστωτικές αγορές αντί να τις επιτρέπει να δανείζονται απευθείας από τη Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αλματώδη αύξηση των επιτοκίων δανεισμού σε περιόδους κρίσης. (Μηλιός, 2010, σσ. 21-22)

Ένα άλλο φαινόμενο που συνδέεται άμεσα με το ξέσπασμα της κρίσης είναι η ύπαρξη του ευρώ. Η Ελλάδα λόγω του ευρώ δεν μπορούσε να έχει μια εθνική νομισματική και συναλλαγματική πολιτική αφού δεν έλεγχε εκείνη την προσφορά χρήματος και την ισοτιμία. Υπό αυτές τις συνθήκες ήταν πολύ δύσκολο για τη χώρα να μειώσει το έλλειμμα και το χρέος. Το χρέος σε ευρώ είναι για την Ελλάδα χρέος σε ξένο νόμισμα. Η χρεοκοπία είναι σίγουρη σε περίπτωση άρνησης των αγορών για χρηματοδότηση ή ακόμα και σε περίπτωση που αυτές θέσουν πολύ υψηλά επιτόκια. Σε αντίθετη περίπτωση αν δηλαδή η χώρα έλεγχε την προσφορά χρήματος και την ισοτιμία θα μπορούσε να μειώσει το χρέος. Η Ελλάδα θα μπορούσε να αυξήσει τη ρευστότητα, ενώ η φυγή κεφαλαίων θα προκαλούσε υποτίμηση τα αποτελέσματα της οποίας θα ήταν θετικά και ως προς την ανάπτυξη αλλά και τα χρήματα θα παρέμεναν στη χώρα. (Κότιος, Γαλανός & Ρουκανάς, 2012, σ. 18)

1.4.3.2 Η προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΝΤ

Μόλις οι χρηματαγορές έπαυσαν να εμπιστεύονται την ελληνική οικονομία τα επιτόκια δανεισμού του δημοσίου σημείωσαν υπερβολική αύξηση την οποία δεν μπορούσε να αντέξει το ελληνικό κράτος. Το Φεβρουάριο του 2010 η ευρωπαϊκή επιτροπή αποφάσισε να δημιουργηθεί ένα πακέτο δανειακής στήριξης του ελληνικού δημοσίου με την ανάμειξη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), με τον όρο ότι η χώρα θα ακολουθούσε ένα πρόγραμμα περιορισμού δημοσίων δαπανών. Για τη μείωση των δαπανών η κυβέρνηση ελάττωσε τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων, συρρίκνωσε το κοινωνικό κράτος και αύξησε τα έσοδα από έμμεσους φόρους. Σε αντίθεση όμως με τις παραπάνω αυξήσεις και περικοπές η κυβέρνηση άφησε ανέγγιχτες άλλες πηγές εσόδων, (όπως οι φοροαπαλλαγές εφοπλιστών και η μη φορολόγηση της εκκλησιαστικής περιουσίας) και δαπανών (όπως τη διατήρηση των στρατιωτικών δαπανών σε υψηλά επίπεδα). (Μηλιός, 2010, σσ. 21-22)

1.4.3.3 Τα αίτια της αποτυχίας της διαχείρισης της ελληνικής οικονομικής κρίσης

Από το ξέσπασμα της κρίσης και έπειτα δεν υπήρχε μια σωστή διαχείριση της τόσο από την ίδια την Ελλάδα όσο και από την Ευρωζώνη. Τα αίτια αυτής της αναποτελεσματικότητας είναι ποικίλα, κάποια από τα σημαντικότερα είναι τα παρακάτω:

1. Στην αποτυχία αντιμετώπισης της κρίσης έγκαιρα κατά την αρχική της φάση. Τόσο η Ελλάδα όσο και η ΕΕ ολιγορούσαν και έδειχναν ατολμία. Η ΕΕ αρκέστηκε σε συστάσεις αντί σε μια αποτελεσματική παρέμβαση. Υπερτίμησαν τις δυνάμεις της Ελλάδας, η οποία ενώ κινούνταν σε μια ενιαία και άνισα κατανομημένη οικονομία, θεώρησαν ότι μπορούσε να δώσει λύση στα προβλήματα της χωρίς κάποια εξωτερική βοήθεια. Αλλά ακόμα και όταν η Ευρωζώνη αποφάσισε τελικά να στηρίξει την χώρα δεν κατόρθωσε να δώσει μια οριστική λύση. Κανένα από τα πακέτα στήριξης δεν ήταν ρεαλιστικό και επιλέγονταν το πιο οριακό, αυτό δηλαδή που απλά θα επέτρεπε στην οικονομία της χώρας να συνέχισι χωρίς όμως κάποια ανάκαμψη.
2. Στην πολιτική που εκφράστηκε μέσω των μνημονίων που αντί να επιλύσει τα προβλήματα τα έκανε χειρότερα. Τα μνημόνια ήταν πρόχειρα προγράμματα ως επί το πλείστον χωρίς συνοχή, με ελλιπή ιεράρχηση στόχων και χωρίς κάποιο σύστημα αξιολόγησης των

αποτελεσμάτων. Επικεντρώνονταν κυρίως στην αύξηση των εσόδων και όχι τόσο στη μείωση των δαπανών. Οι κυβερνήσεις της Ελλάδος από την άλλη εφάρμοσαν τα μέτρα που οι ίδιες είχαν συμφωνήσει με καθυστέρηση χωρίς τόλμη και με μεγάλες αντιφάσεις. Οι πολιτικοί ήταν εθισμένοι στον κρατισμό και στις πελατειακές σχέσεις και έδειξαν μεγάλη ανικανότητα στο να καταλάβουν το μέγεθος της κρίσης, με αποτέλεσμα να μην αγνοήσουν το πολιτικό κόστος και να μην προχωρήσουν στην συμφωνία ενός προγράμματος οικονομικής ανασυγκρότησης.

3. Στη ΕΕ που αντί να ασκήσει μια σοβαρή ευρωπαϊκή διπλωματία αρκέστηκε σε κριτικές και απειλές που αφορούσαν την έξοδο της Ελλάδας από την Ευρωζώνη. Αυτό συνέβαλε στην αποσταθεροποίηση της χώρας αλλά και την όξυνση των αντιδράσεων των άλλων χωρών κατά της Ελλάδας. Πέρα όμως από αυτό η στάση αυτή της Ευρωζώνης αντί να παράγει ένα κλίμα εμπιστοσύνης δημιούργησε ανασφάλεια στις αγορές.
4. Στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) που δεν παρενέβη επαρκώς ώστε να διασώσει την Ελλάδα από την κρίση. Προσπάθησε να αντιδράσει μέσω της μείωσης των επιτοκίων, της αποδοχής χαμηλής απόδοσης τίτλων καθώς και μέσω της αγοράς ομολόγων. Όλα αυτά όμως υλοποιήθηκαν με μεγάλη καθυστέρηση με συνέπεια να μειώνεται η αποτελεσματικότητά τους.
5. Στο πολιτικό μάνατζμεντ της κρίσης. Οι όροι που περιελάμβαναν τα μνημόνια μείωναν την εθνική κυριαρχία της Ελλάδας γεγονός που προκάλεσε ισχυρές αντιδράσεις. Ο πληθυσμός της χώρας δεν μπορούσε να αποδεχθεί την επιβολή μιας πολιτικής προερχόμενης από το εξωτερικό. Οι μεταρρυθμίσεις ήταν δύσκολο να εφαρμοστούν αφού δεν υπήρχε κάποιο σχέδιο προσαρμογής για τους πολίτες. (Κότιος, Γαλανός & Ρουκανάς, 2012, σσ. 19-22)

1.4.3.4 Συμπεράσματα από την ελληνική οικονομική κρίση εντός της Ευρωζώνης

Από την παραπάνω ανάλυση γίνεται φανερό ότι η ΕΕ είναι συνυπεύθυνη τόσο στην πρόκληση όσο και στην όξυνση της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Η ΕΕ απέτυχε να διαχειριστεί έγκαιρα και αποτελεσματικά την κρίση. Όταν η διατήρηση ενός κοινού νομίσματος τίθεται σε

αμφισβήτηση τότε δεν μπορεί να αποφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Για την οριστική επίλυση της κρίσης εντός της Ευρωζώνης απαιτούνται προσπάθειες και από τις δύο πλευρές όπως:

- Προσπάθειες από την Ελλάδα για την ανασυγκρότηση της.
- Μεταρρυθμίσεις σε όλα τα επίπεδα της οικονομίας, της κοινωνίας και της πολιτικής.
- Επίλυση των αιτιών που οδήγησαν την χώρα σε κρίση.
- Η Ευρωζώνη αντί να προχωρά σε υποτιμητικές δηλώσεις, θα πρέπει να επεμβαίνει αποτελεσματικά.
- Τέλος η ευρωζώνη θα πρέπει να αφήσει ένα περιθώριο προσαρμογής στη χώρα καθώς και να της παρέχει ρευστότητα και στήριξη ως προς την ανάπτυξη. (Κότιος, Γαλανός & Ρουκανάς, 2012, σσ. 22-23)

Κεφάλαιο 2: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ)

2.1 Ορισμός της επιχειρηματικότητας

Η επιχειρηματικότητα είναι νοοτροπία. Συγκεκριμένα αναφέρεται στις δράσεις καθώς και στην ικανότητα που έχει ένα άτομο το οποίο δρα είτε μεμονωμένα είτε στα πλαίσια μιας επιχείρησης, να αναγνωρίζει και να εκμεταλλεύεται πιθανές ευκαιρίες με στόχο το κέρδος. Για να στεφθεί μια επιχειρηματική ιδέα με επιτυχία θα πρέπει να διαθέτει συνδυαστικά και την δημιουργικότητα αλλά και την ικανότητα προσαρμογής για να βελτιστοποιείται η ανάπτυξη σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής της επιχείρησης. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2013, σ. 6)

2.2 Επιχειρηματικότητα και κοινωνία

Για μια οικονομία οι επιχειρήσεις αποτελούν τον μοχλό ανάπτυξης. Μέσω των δημιουργημάτων τους προσφέρουν στην κοινωνία πλούτο και θέσεις εργασίας και στον καταναλωτή πληθώρα επιλογών. Λαμβάνοντας υπόψη οι επιχειρήσεις τις προσδοκίες της κοινής γνώμης (οι οποίες συνεχώς αυξάνονται), όσο αφορά τον αντίκτυπο που έχουν οι επιχειρηματικές δραστηριότητες τους τόσο στη κοινωνία όσο και στο περιβάλλον, ενστερνιστήκαν γενικά αποδεκτές στρατηγικές της ΕΚΕ. Δηλαδή ενσωμάτωσαν κοινωνικές και περιβαλλοντικές πρακτικές στην επιχειρηματική τους δράση, καθώς γνώριζαν ότι κάτι τέτοιο θα έχει θετικά αποτελέσματα. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2013, σ. 8)

2.3 Επιχείρηση και ηθική

Η έννοια της ηθικής είναι γνωστή και καίριας σημασίας στον επιχειρηματικό κόσμο. Όλες οι επιχειρήσεις έχουν γενικούς κανόνες στον τρόπο λειτουργίας τους με μικρές διαφορές από χώρα σε χώρα ανάλογα με τα πολιτιστικά και κοινωνικά δεδομένα που επικρατούν σε αυτές. Αν μια επιχείρηση παρεκκλίνει από αυτούς τους κανόνες τότε παραβιάζει και τον κώδικα δεοντολογίας των επιχειρήσεων.

Τι σημαίνει όμως «ηθική» για μια επιχείρηση; Είναι ένας όρος που δύσκολα μπορεί να οριστεί πλήρως καθώς δεν υπάρχει συμφωνία στη βιβλιογραφία ως προς τι συνιστά μια συμπεριφορά «ηθική». Η δυσκολία αυτή έγκειται στο γεγονός ότι πρωταρχικός στόχος μιας επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση των κερδών της. Αυτό όμως συχνά έρχεται σε σύγκρουση με ζητήματα κοινωνικής ευθύνης.

Ένας ορισμός που θα μπορούσε να δοθεί στην επιχειρησιακή ηθική είναι: «Ο σεβασμός, η ειλικρίνεια και η δίκαιη συμπεριφορά από μια επιχείρηση και τους εκπροσώπους της σε όλες τις σχέσεις της». Ηθική από την άλλη μπορεί να οριστεί και ως το σύνολο των ενεργειών και πρακτικών μιας επιχείρησης με στόχο τη βελτίωση του επιπέδου ευημερίας της ανθρωπότητας. Το θέμα του ορισμού της ηθικής γίνεται ακόμα πιο δύσκολο όταν κάποιος αναφέρει ότι για να είναι μια επιχείρηση ηθική αρκεί να μη κάνει απάτες.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι δεν υπάρχει συμφωνία για το τι ακριβώς είναι «επιχειρησιακή ηθική». (Crowther, Aras, 2008, σσ. 54-55)

2.4 Εταιρική Φήμη

Στη σύγχρονη εποχή οι εταιρίες έρχονται αντιμέτωπες με τη τεράστια τεχνολογική πρόοδο. Εκτός από αυτό οι επιχειρήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν έναν έντονο ανταγωνισμό, ιδιαίτερα ενημερωμένους πελάτες, εξελισσόμενα πρότυπα παραγωγής καθώς και οργανισμούς/ενώσεις που οι δράσεις τους επικεντρώνεται στη προστασία των καταναλωτών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να επικεντρώνεται σε άυλα στοιχεία (ορθή διαχείριση,

ικανότητα καινοτομίας, περιβαλλοντική ευθύνη) με σκοπό να διαφοροποιούνται από τους ανταγωνιστές και να δημιουργούν επιτυχίες σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Οι εκπρόσωποι των επιχειρήσεων έχουν κατανοήσει πλέον ότι η εταιρική φήμη γίνεται συχνά ο πιο σημαντικός παράγοντας για να αποκτήσουν μια καλή θέση στην αγορά. Υπάρχουν πολλά οφέλη από μια καλή εταιρική φήμη όπως η βελτίωση της αξίας των μετοχών και η ενίσχυση της αφοσίωσης των πελατών. Αλλά ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα της είναι ότι σε περίπτωση κρίσης της εταιρίας οι καταναλωτές και γενικότερα η κοινωνία θα είναι πρόθυμοι να ακούσουν την άποψη των εκπρόσωπων της επιχείρησης. (Crowther, Aras, 2008, σ. 62)

2.5 Ιστορική αναδρομή-εξέλιξη της ΕΚΕ

Μέχρι και τη δεκαετία του 1950 οι επιχειρήσεις εκδήλωναν το κοινωνικό τους ενδιαφέρον αποκλειστικά μέσω της φιλανθρωπίας υπό τη μορφή δωρεών σε φιλανθρωπικά ιδρύματα. Το 1953 ήταν μια ιδιαίτερη χρονιά για την εξέλιξη της ΕΚΕ καθώς έγινε αντιληπτή μέσω δημοσιεύσεων η ευθύνη και η αναγκαιότητα ανάμειξης των επιχειρήσεων σε θέματα της ευρύτερης κοινότητας στην οποία ανήκουν. Τη δεκαετία του 1960 παρ' ότι είχε διαμορφωθεί η άποψη ότι η ΕΚΕ αφορά όλες τις ενέργειες των επιχειρήσεων, πέρα από αυτές που αφορούν τα οικονομικά τους συμφέροντα, η φιλανθρωπία συνέχιζε να είναι η μοναδική έκφραση της ΕΚΕ.

Η δεκαετία του 1970 αποτέλεσε μια χρονιά σταθμό για την ΕΚΕ, αν και δεν υπήρχε κάποια ιδιαίτερη εφαρμογή της από τις επιχειρήσεις, παρ' όλα αυτά έγινε εκτεταμένη επιστημονική ανάλυση. Αρχικά για πρώτη φορά δόθηκε ο ορισμός της κοινωνικά υπεύθυνης επιχείρησης. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό η επιχείρηση δεν έχει σκοπό μόνο την μεγιστοποίηση των κερδών της αλλά ενδιαφέρεται για τους εργαζόμενους, τους εμπόρους, τις τοπικές κοινότητες αλλά και για το έθνος. Επίσης την ίδια δεκαετία διατυπώθηκε η άποψη ότι η κοινωνική συνεισφορά αποτελεί υποχρέωση για κάθε επιχείρηση. Επιπλέον ο οικονομολόγος, Milton Friedman, υποστήριξε ότι η έννοια της ΕΚΕ είναι μονοδιάστατη για τις επιχειρήσεις και αφορά τη

συμμετοχή της επιχείρησης στον ελεύθερο ανταγωνισμό και τη λήψη μέτρων για την αποφυγή οικονομικών απατών.

Τη δεκαετία του 1980 συνεχίστηκαν οι έρευνες, οι οποίες ήδη είχαν αρχίσει από το 1975, και αφορούσαν την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός πλαισίου σχετικά με την ΕΚΕ. Την ίδια περίοδο εξετάζονταν και τα δυνητικά οφέλη που θα είχε μια επιχείρηση με την εφαρμογή της ΕΚΕ. Τέλος παρατηρούνται και κάποιες επιχειρηματικές πρακτικές σχετικά με το περιβάλλον, τους εργαζόμενους, καθώς και την υγεία των καταναλωτών.

Κατά τη δεκαετία του 1990 η ΕΚΕ εδραιώνεται ως πρακτική. Πολλές έρευνες ασχολούνται με τη σχέση κοινωνικής-οικονομικής επίδοσης. Οι παροχές προς τη κοινωνία αυξάνονται και εμφανίζονται στελέχη που ασχολούνται αποκλειστικά με την κοινωνική ευθύνη. Τέλος τη δεκαετία του 2000 δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία των ενδιαφερόμενων μερών, την ηθική των επιχειρήσεων και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι επιχειρήσεις στράφηκαν προς τις βέλτιστες πρακτικές της ΕΚΕ και αρκετοί φορείς εξέδωσαν τις πρακτικές αυτές με σκοπό να βοηθήσουν τα μέλη τους. (Βαξεβανίδου, 2011, σσ. 34-37)

2.6 Ο ρόλος των ΗΠΑ στην εξέλιξη της ΕΚΕ

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής η ιδέα της ΕΚΕ εμφανίστηκε στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα. Ο λόγος που οδήγησε στη δημιουργία της ιδέας αυτής ήταν οι επιθέσεις που δεχόντουσαν οι επιχειρήσεις λόγω της αντικοινωνικής τους συμπεριφοράς, του μεγέθους τους και της μεγάλης δύναμης τους.

Οι ενέργειες που γίνονταν μέχρι τότε για την αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής αφορούσαν νόμους, τραπεζικές ρυθμίσεις καθώς και προστατευτικά μέτρα για τον καταναλωτή. Τότε κάποια στελέχη των επιχειρήσεων διατύπωσαν την άποψη ότι η δύναμη της επιχείρησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για κοινωνικούς σκοπούς, και γενικότερα η ευθύνη απέναντι στη κοινωνία συμβάδιζε με τον κύριο στόχο κάθε επιχείρησης, την μεγιστοποίηση των κερδών της.

Αποτέλεσμα αυτών των απόψεων ήταν η διατύπωση δύο γενικών αρχών, οι οποίες αποτέλεσαν τα θεμέλια της σύγχρονης ιδεολογίας σχετικά με την ΕΚΕ. Αυτές οι αρχές ήταν οι εξής:

1. Η αρχή της αγαθοεργίας

Σύμφωνα με την αρχή αυτή η επιχείρηση έχει καθήκον να βοηθάει άτομα, κοινωνικές ομάδες και οργανισμούς που βρίσκονται σε δύσκολη θέση. Επίσης προωθείται η ανάπτυξη εθελοντικών δράσεων με στόχο την εκτεταμένη διάδοση του κοινωνικού συμφέροντος

2. Η αρχή της διαχείρισης

Σύμφωνα με την αρχή αυτή τα στελέχη της επιχείρησης έχουν υποχρέωση να δρουν με βάση το συμφέρον των ομάδων που επηρεάζονται από τις αποφάσεις της επιχείρησης. Η σύγχρονη έκφραση της αρχής αυτής αφορά την παραδοχή της αλληλεξάρτησης επιχείρησης-κοινωνίας. (Βαξεβανίδου, 2011, σσ. 21-22)

2.7 Οι αφορμές που οδήγησαν στην εξάπλωση της ΕΚΕ σε παγκόσμιο επίπεδο

Η ανάγκη εφαρμογής της ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις προέκυψε λόγω των σκανδάλων που προκλήθηκαν κατά τις δεκαετίες 1980/1990 από μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις. Οι εκπρόσωποι των επιχειρήσεων ήρθαν αντιμέτωποι με δυσφημιστικές εκστρατείες εναντίον τους τόσο από οικολογικές όσο και από ανθρωπιστικές οργανώσεις. Πλέον η εφαρμογή της ΕΚΕ αποτέλεσε μονόδρομο για αυτούς.

Κάποια από τα περισσότερο χαρακτηριστικά παραδείγματα των σκανδάλων των πολυεθνικών που οδήγησαν την ΕΚΕ να γίνει κυρίαρχο θέμα είναι τα παρακάτω:

1. Το ναυάγιο Exxon Valdez

Στις 24 Μαρτίου του 1989 το βυτιοφόρο Exxon Valdez προσέκρουσε στον ύφαλο Bligh στην Αλάσκα με αποτέλεσμα 11 εκατομμύρια γαλόνια ακατέργαστου πετρελαίου να καλύψουν πάνω από 1100 μίλια, σε μια περιοχή με μεγάλη παραγωγικότητα. Τα ΜΜΕ έκαναν γνωστές σε όλο τον κόσμο εικόνες που απεικόνιζαν τα μολυσμένα νερά, τη κατεστραμμένη φύση καθώς και ανθρώπους στην προσπάθεια τους να καθαρίσουν τα νερά.

Σε συνεργασία με το κράτος η NOAA (National Oceanic & Atmospheric Administrator) αποτίμησε την οικολογική καταστροφή και παρείχε συμβουλές σχετικά με την αποκατάσταση και τον καθαρισμό των ακτών. Η αποζημίωση που τελικά καλέστηκε να καταβάλει η Exxon ανήλθε στα 900 εκατομμύρια δολάρια.

2. Shell: Υπόθεση Brend Spar και τα αιματηρά επεισόδια στη Νιγηρία

Η Brend Spar ήταν μια πλωτή πλατφόρμα άντλησης πετρελαίου. Το 1990 η Shell αποφάσισε να τη βυθίσει στη Βόρεια Θάλασσα με τη σύμφωνη γνώμη του βρετανού πρωθυπουργού. Στη πληροφορία αυτή η Greenpeace αντέδρασε έντονα, γιατί κάτι τέτοιο θα άνοιγε το δρόμο για τη βύθιση σε θάλασσες όποιας πλατφόρμας αχρήστευε (ο αριθμός των πλατφορμών ανερχόταν στις).

Η Shell ήρθε αντιμέτωπη με έναν επιτυχημένο οικονομικό αποκλεισμό και πέρα από αυτό μέλη της Greenpeace κατέλαβαν την πλατφόρμα παρά τις έντονες αντιδράσεις της πολυεθνικής. Εξαιτίας των επικρίσεων που δέχθηκε η Shell, στις 20 Ιουνίου του 1995, ανακοίνωσε ότι δεν θα βυθίσει τελικά τη πλατφόρμα. Η λύση που βρέθηκε αφορούσε την αξιοποίηση του μεγαλύτερου μέρους της και την ανακύκλωση των άχρηστων τμημάτων της.

Το 1994 μια ακόμη κρίση κλήθηκε να αντιμετωπίσει η Shell. Χιλιάδες διαδηλωτές σε πολλές πόλεις πολιόρκησαν τα γραφεία της κατηγορώντας την για τα εγκλήματα εις βάρος του περιβάλλοντος και του λαού Ογκόνι στη Νιγηρία. Οι πολέμοι της Shell υποστήριζαν ότι το ματωμένο πετρέλαιο του Νίγηρα δεν είναι αποτέλεσμα μόνο της δικτατορίας αλλά και των μεγάλων πολυεθνικών. Ο απαγχονισμός αντικαθεστωτικού συγγραφέα και 8 συντρόφων του στις 10/11/1995 αποκάλυψε τη σχέση χούντας-Shell.

Η Shell για πολλά χρόνια κατηγορούνταν από το κίνημα των κατοίκων του Δέλτα για:

- τη μόλυνση του νερού και του εδάφους από τις διαρροές πετρελαίου
- τα τοξικά απόβλητα
- την ατμοσφαιρική ρύπανση που προκαλούσαν οι καιγόμενοι πίδακες φυσικού αερίου ακόμα και σε κατοικημένες περιοχές.

Η πολυεθνική στην προσπάθεια της να αποκαταστήσει την εικόνα της, στις 13/11/1995 εξέφρασε τον αποτροπιασμό της για την ομαδική δολοφονία. Πέρα από αυτό το 1996 ξεκίνησε μια παγκόσμια εκστρατεία για να δει την εικόνα που έχει διαμορφωθεί για αυτήν από τη κοινή γνώμη. Εκτός από αυτό η εκστρατεία περιλάμβανε την έκδοση του ετήσιου κοινωνικού απολογισμού, συνεχείς διαλόγους με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς καθώς και τη δέσμευση της για αειφόρο ανάπτυξη.

3. Nestle: Επικίνδυνη παιδική φόρμουλα στην Αφρική και απασχόληση ανηλίκων σε φυτείες καφέ

Η Nestle κατηγορήθηκε από τα διεθνή δικαστήρια για παραβίαση κανόνων της παγκόσμιας υγείας για το θηλασμό, εξαιτίας της μόλυνσης γάλακτος σε σκόνη σε χώρες της Δυτικής Αφρικής. Αξιωματούχοι της Βρετανικής υπηρεσίας διενέργησαν ελέγχους σε εγκαταστάσεις της υγειονομικής υπηρεσίας, σε κέντρα διανομής και έρευνας και σε γραφεία μέσων ενημέρωσης των δυτικών κρατών. Τα αποτελέσματα των ελέγχων έδειξαν ότι τα γαλακτοκομικά προϊόντα δεν τηρούν ούτε το ελάχιστο των προϋποθέσεων που οφείλουν κατά την πώληση τους. Εκτός από αυτό και η διαφημιστική εκστρατεία που αφορούσε τα γάλατα σε σκόνη θεωρήθηκε επικίνδυνη.

Οι εταιρία υποστήριζε ότι το γάλα σε σκόνη ήταν καλύτερο από το μητρικό και παρέλειπε να συμπεριλάβει ετικέτες για τα οφέλη του θηλασμού. Στη πραγματικότητα το γάλα σε σκόνη στις τριτοκοσμικές χώρες είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο λόγω του μολυσμένου νερού. Έκτοτε η Nestle σέβεται τη νομοθεσία και τους κανόνες σχετικά με την εμπορία βρεφικού γάλακτος.

Ένα ακόμη αρνητικό σημείο στη συμπεριφορά της Nestle αφορούσε τον εξαναγκασμό χιλιάδων παιδιών στην Ακτή Ελεφαντοστού για εργασία. Τα παιδιά εργαζόταν σε φυτείες κακάο

σε συνθήκες όμως που ο ΟΗΕ ορίζει ως δουλεία. Μετά από καταγγελίες η Nestle εγγυήθηκε ότι τα προϊόντα της δεν θα είναι προϊόν αναγκαστικής εργασίας.

4. Nike: Καταναγκαστική εργασία και εργασία ανηλίκων στην Ασία

Η Nike κατηγορήθηκε για καταναγκαστική εργασία καθώς και για την απασχόληση ανηλίκων στην Ασία. Έπειτα από τις μεγάλες αντιδράσεις που προκλήθηκαν τον Οκτώβριο του 2005 η Nike δήλωσε ότι λυπάται για τις συνθήκες αυτές και ζήτησε συγνώμη. (Βαξεβανίδου, 2011, σσ. 55-61)

2.8 Έννοια και ορισμός της ΕΚΕ

2.8.1 Εισαγωγή στην έννοια της ΕΚΕ

Οι επιχειρήσεις πάντα ξεκινούν με ένα όραμα και αναπτύσσονται με βάση τις συνθήκες που επικρατούν. Η αδυναμία τους όμως να προσαρμοστούν στις συνθήκες που συνεχώς αλλάζουν σε συνδυασμό με την έλλειψη ευαισθησίας προδικάζουν την αρχή του τέλους τους.

Πριν από τη βιομηχανική επανάσταση υπήρχε μια ισορροπημένη σχέση μεταξύ επιχειρήσεων-περιβάλλοντος καθώς λόγω του μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων και του ανθρώπινου παράγοντα ως κύριο στοιχείο παραγωγής, οι εταιρίες αδυνατούσαν να βλάψουν το περιβάλλον. Με την αρχή όμως της βιομηχανικής επανάστασης και την επικράτηση της μηχανής απέναντι στον άνθρωπο τεράστια θέματα ηθικής προέκυψαν. Η ανισοκατανομή του πλούτου πήρε μεγάλες διαστάσεις και αυτό επέβαλλε στα άτομα, στις κοινωνίες, στους κρατικούς φορείς και στις επιχειρήσεις να επανεξετάσουν τις σχέσεις τους. Έτσι πρωτοδημιουργήθηκε η έννοια της ΕΚΕ.

Για πολλά χρόνια η άποψη η οποία επικρατούσε ήταν ότι μοναδική ευθύνη των επιχειρήσεων ήταν απέναντι στους μετόχους τους, η επίτευξη δηλαδή όσο το δυνατόν μεγαλύτερου κέρδους. Αγνοούσαν όμως τις συνέπειες που είχε αυτός ο στόχος, η σημαντικότερη εκ των οποίων ήταν η υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Οι συνέπειες αυτές οδήγησαν

άτομα και φορείς να αμφισβητήσουν την επικρατούσα άποψη και να εισάγουν πια και επίσημα την έννοια της ΕΚΕ. (Κατσουλάκος, Ματράγκα, 2004, σσ. 2-3)

Η ΕΚΕ αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη για τις επιχειρήσεις. Η παγκοσμιοποίηση και η τεχνολογική εξέλιξη έχουν φέρει μεγάλες αλλαγές στη παγκόσμια οικονομία. Αυτά σε συνδυασμό με τη φτώχεια, τα οικονομικά σκάνδαλα, τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τη παράλληλη ενδυνάμωση της κοινωνίας (ΜΚΟ) οδηγούν τις εταιρίες στην υιοθέτηση πρακτικών για την αειφόρο ανάπτυξη και τη κοινωνική ευημερία.

Μέσα από αυτές τις συνθήκες η έννοια της ΕΚΕ αποτελεί πρόκληση για οποιαδήποτε εταιρία θέλει να παραμείνει ανταγωνιστική. Οι προσδοκίες της κοινωνίας αλλά και οι προτεραιότητες της κάθε επιχείρησης αλλάζουν συχνά καθιστώντας έτσι την έννοια της ΕΚΕ εξελισσόμενη. (Παλαιολόγος, 2012, σσ. 42-43)

2.8.2 Ορισμοί της ΕΚΕ

Αν και αποτελεί μια έννοια η οποία εξετάζεται για πολλά χρόνια δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για αυτή. Σε γενικές γραμμές η ΕΚΕ αναφέρεται στη σύνδεση της επιχειρηματικής δραστηριότητας με τους νόμους, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το περιβάλλον και τις ηθικές αξίες. Παρ' ότι δεν υπάρχει ένας μοναδικός ορισμός για την ΕΚΕ οι περισσότεροι αναφέρονται στην ανάγκη να κατανοήσει η κάθε επιχείρηση ότι αποτελεί ενεργό μέρος της κάθε κοινωνίας στην οποία δραστηριοποιείτε. (Γεωργοπούλου, 2005, σ. 6)

Οι ορισμοί που κατά καιρούς έχουν δοθεί στην ΕΚΕ μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις οπτικές:

1. Σκεπτικιστική οπτική. Σύμφωνα με αυτή την οπτική η ΕΚΕ αντιμετωπίζεται επιφυλακτικά και αναφέρει ότι ο κύριος στόχος της είναι η παροχή όσο γίνεται περισσότερων χρημάτων στους μετόχους της επιχείρησης.
2. Ουτοπική οπτική. Αναφέρεται στην ηθική υποχρέωση που έχουν οι επιχειρήσεις απέναντι σε όλους τους εμπλεκόμενους να τους βοηθούν με όποιο τρόπο μπορούν.

3. Ρεαλιστική οπτική. Πρόκειται για την οπτική που έχει και την μεγαλύτερη αποδοχή. Σύμφωνα με αυτήν η ΕΚΕ δεν αναφέρεται μόνο στα χρήματα που θα διαθέσει η κάθε επιχείρηση στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων αλλά και στο τρόπο που η εταιρία ασκεί τη δική της διακυβέρνηση, τη συνεργασία της με τα εμπλεκόμενα μέρη αλλά και στην εκπλήρωση της αποστολής της. (Σμυρνής, 2001, σσ. 33-34)

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της ΕΚΕ. Φορείς, ιστοσελίδες καθώς και κάθε χώρα μεμονωμένα δίνουν τον δικό τους ορισμό στην ΕΚΕ. Η BSR, ίσως η σημαντικότερη ιστοσελίδα για την ΕΚΕ, την ορίζει ως «τη δυνατότητα μιας επιχείρησης να διασφαλίζει συνεχιζόμενη βιωσιμότητα και ικανοποιητική κερδοφορία, λειτουργώντας με τρόπους που τιμούν τις ηθικές αξίες και σέβονται τους εργαζόμενους, τις τοπικές κοινωνίες και το φυσικό περιβάλλον». (Ανδρουτσόπουλος, 2011, σ. 6).

Το CSR Wire ορίζει ότι «η ΕΚΕ ευθυγραμμίζει τις κοινωνικές αξίες με τις επιχειρησιακές δραστηριότητες. Εστιάζει στη κοινωνική, περιβαλλοντική και χρηματοοικονομική απόδοση στη λεγόμενη τριπλή προσέγγιση. Σκοπός της η παράλληλη πραγματοποίηση επιχειρηματικής επιτυχίας, έχοντας θετικό αντίκτυπο στη κοινωνία.» (Σμυρνής, 2011, σ. 40)

Λόγω της διαφορετικής κουλτούρας που έχει η κάθε χώρα ορίζει και διαφορετικά την ΕΚΕ. Ενδεικτικά κάποιοι ορισμοί που έχουν δοθεί από διάφορες χώρες είναι οι παρακάτω:

1. Ολλανδία: Η ΕΚΕ αφορά στο να αναλάβει κάποιος μια ηγετική δέσμευση σε θεμελιακές αξίες και να αναγνωρίσει τις τοπικές και πολιτιστικές διαφορές όταν εφαρμόζει παγκόσμιες πολιτικές. Αφορά στο να υιοθετήσει κάποιος τη σύμβαση του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα εργασιακά δικαιώματα της ΔΟΕ.
2. ΗΠΑ: Η ΕΚΕ συνιστάται στο να αναλαμβάνεις προσωπική ευθύνη για τις πράξεις σου και τις συνέπειες που αυτές έχουν στη κοινωνία. Οι εταιρίες και οι υπάλληλοι τους πρέπει να υποστούν μια προσωπική αναδιαμόρφωση, να επανεξετάσουν το ρόλο τους, τις ευθύνες τους και να αυξήσουν το επίπεδο υπευθυνότητας τους.
3. Ταϊβάν: Η ΕΚΕ είναι η συμβολή στην ανάπτυξη του φυσικού και ανθρώπινου κεφαλαίου πέραν του να κάνει κάποιος απλώς κέρδη.

4. Βραζιλία: Η ΕΚΕ αφορά στη δέσμευση που αναλαμβάνει κάποιος ώστε να επιδιώξει τη βέλτιστη οικονομική ανάπτυξη της κοινότητας με παράλληλο σεβασμό προς το περιβάλλον και τους εργαζόμενους, συνεχής εκπαίδευση τους καθώς και να βοηθάει στην ανάπτυξη του πλαισίου εκείνου όπου μπορούν να ευημερήσουν ηθικές επιχειρήσεις. (Σμυρνής, 2011, σσ. 38-39)
5. Ελλάδα: ΕΚΕ είναι η οικιοθελής δέσμευση των επιχειρήσεων για ένταξη στις επιχειρηματικές τους πρακτικές κοινωνικών και περιβαλλοντικών δράσεων, που είναι πέρα και πάνω από όσα επιβάλλονται από τη νομοθεσία και έχουν σχέση με όλους όσους επηρεάζονται από τις δραστηριότητες τους (εργαζόμενοι, μέτοχοι, προμηθευτές, καταναλωτές κτλ).
6. ΕΕ: ΕΚΕ είναι η έννοια, σύμφωνα με την οποία οι εταιρίες ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. (Γεωργοπούλου, 2005, σ. 6)

2.9 Ενδιαφερόμενα μέρη

Η ΕΚΕ αφορά ένα μεγάλο πεδίο δράσης που εκτείνεται τόσο στο εσωτερικό περιβάλλον (συνεργάτες) όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον όπου τα ενδιαφερόμενα μέρη επηρεάζουν και επηρεάζονται από τις δράσεις της. Αναλυτικότερα τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι:

1. Οι άμεσα συμμετέχοντες στην οικονομική δραστηριότητα μιας επιχείρησης (διοικητικό συμβούλιο, μέτοχοι, διεύθυνση, υπάλληλοι, προμηθευτές και πελάτες)
2. Όσοι παρακολουθούν τους τρόπους διαχείρισης της επιχείρησης (φορείς, κυβέρνηση, ΜΚΟ)
3. Όσοι επηρεάζονται από τις δράσεις της επιχείρησης (καταναλωτές, τοπική κοινωνία)

Η αλληλεπίδραση μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών και της επιχείρησης είναι και αυτή που διαμορφώνει την υιοθέτηση της ΕΚΕ. Η εμπλοκή των ενδιαφερόμενων μερών στην εταιρική

διακυβέρνηση είναι από τους βασικότερους παράγοντες αξιοπιστίας της ΕΚΕ. Η καλή διακυβέρνηση μιας εταιρίας χαρακτηρίζεται από:

- Διαφάνεια
- Συμμετοχή
- Υπευθυνότητα
- Αποτελεσματικότητα

Στόχος αυτών είναι ο συμβιβασμός των απαιτήσεων και των αναγκών των ενδιαφερόμενων μερών με τη ταυτόχρονη προστασία της αποδοτικότητας της επιχείρησης.

Μια κοινωνικά υπεύθυνη επιχείρηση έχει θετικό αντίκτυπο σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η ΕΚΕ συνδέεται άμεσα με τη ποιοτική απασχόληση, τη πληροφόρηση, την ισότητα ευκαιριών, τη σωστή διατήρηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων κα. Αναλυτικότερα τα θετικά αποτελέσματα της εφαρμογής της ΕΚΕ σε ότι αφορά τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι τα παρακάτω:

- Εργαζόμενοι: Το εργατικό δυναμικό θα είναι παραγωγικότερο εφόσον το περιβάλλον εργασίας είναι καλό και πληροί τις συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας.
- Μέτοχοι-Συνεργάτες: Οι κοινωνικές επιδόσεις μιας επιχείρησης εξαρτώνται από τις πρακτικές των εταίρων της. Όπως είναι λογικό λοιπόν οι καλές σχέσεις με τους μετόχους-συνεργάτες βοηθούν στην ανάπτυξη καινοτόμων και συχνά κερδοφόρων πρακτικών.
- Καταναλωτές: Οι καταναλωτές ανταμείβουν τις κοινωνικά υπεύθυνα επιχειρήσεις.
- Κράτος: Μια επιχείρηση κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπληρώνει τις προσπάθειες του κράτους για βιώσιμη ανάπτυξη.
- Τοπική κοινωνία: Η ΕΚΕ είναι σύμμαχος της επιχείρησης στη προσπάθεια της να ενταχθεί στο τοπικό της περιβάλλον. Η διαφάνεια μιας επιχείρησης στη παραγωγική διαδικασία διαμορφώνει την εικόνα της και ενισχύει τη θέση της απέναντι στις ανταγωνιστικές στον τόπο στον οποίο δρα. (Γεωργοπούλου, 2005, σσ. 6-8)

2.10 ΕΚΕ και Ευρωπαϊκή Ένωση

Από το 1993, όπου έγινε και η πρώτη αναφορά σε αυτήν, και έπειτα η ΕΚΕ αποτέλεσε πολλές φορές αντικείμενο συζήτησης από τους φορείς της ΕΕ. Η διάδοση της ιδέας της ΕΚΕ ήταν έντονη και όλα τα όργανα και τα κράτη μέλη κατανόησαν την σπουδαιότητα της για την ανάπτυξη της οικονομίας.

Η πρώτη αναφορά έγινε από τον Jacques Delors (πρόεδρο της ευρωπαϊκής επιτροπής) ο οποίος παρότρυνε τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να λάβουν μέτρα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού. Το Μάρτιο του 2000 το συμβούλιο της Λισσαβόνας έκανε έκκληση προς τις εταιρίες να ασκήσουν κοινωνική πολιτική ως προς την απασχόληση (καλύτερη οργάνωση της εργασίας, παροχή ίσων ευκαιριών) και την βιώσιμη ανάπτυξη.

Το Δεκέμβριο του 2000 στο ευρωπαϊκό συμβούλιο της Νίκαιας εκφράστηκε η ικανοποίηση για την από κοινού διακήρυξη των ατομικών, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων από τα τρία όργανα της ΕΕ (το συμβούλιο, το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και την επιτροπή του χάρτη των ευρωπαϊκών δικαιωμάτων). Πέρα από αυτό, το συμβούλιο της Νίκαιας κάλεσε την επιτροπή να διατυπώσει συγκεκριμένες εταιρικές σχέσεις οι οποίες θα οδηγήσουν τις ευρωπαϊκές εταιρίες να συνεργαστούν με ΜΚΟ, κοινωνικούς φορείς και φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης με στόχο να ενισχυθεί η κοινωνική ευθύνη τους.

Τον Ιούλιο του 2001 εκδόθηκε η πράσινη βίβλος με τίτλο: «Προώθηση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη». Μέσα από την πράσινη βίβλο γίνεται προσπάθεια να καταστεί γνωστό στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις ότι η ΕΚΕ μπορεί να συμβάλλει ώστε να γίνει η ΕΕ η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης, ικανή για βιώσιμη ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Μέσα από τον ορισμό που διατυπώνεται στη πράσινη βίβλο και αφορά την ΕΚΕ επισημαίνεται ότι για να είναι κάποιος υπεύθυνος δεν αρκεί να τηρεί απλά τους νόμους. Πρέπει να τους υπερβαίνει και να επενδύει στο ανθρώπινο δυναμικό, στο περιβάλλον και στις σχέσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών.

Τον Ιούλιο του 2002 στην ανακοίνωση της επιτροπής των ευρωπαϊκών κοινοτήτων, με τίτλο «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Μια συνεισφορά των επιχειρήσεων στη βιώσιμη ανάπτυξη», γνωστοποιήθηκε ότι χρειάζεται:

1. Περισσότερη συνειδητοποίηση από τα κράτη και τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις των οφελών που θα καρπωθούν από την ΕΚΕ.
2. Ανταλλαγή ορθών πρακτικών μεταξύ επιχειρήσεων.
3. Ενσωμάτωση των αρχών της ΕΚΕ στην εκπαίδευση καθώς και στη διοίκηση επιχειρήσεων.
4. Ενθάρρυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων να υιοθετήσουν αρχές της ΕΚΕ. Για την επίτευξη του στόχου αυτού χρειάζεται μελέτη των θεμάτων της ΕΚΕ, τα οποία αφορούν αποκλειστικά μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
5. Ενίσχυση της διαφάνειας των πρακτικών και εργαλείων της ΕΚΕ

Τον Οκτώβριο του 2002 συνεστήθη το ευρωπαϊκό πολυμερές φόρουμ της ΕΚΕ. Στόχος του ήταν η περαιτέρω εξέταση και παρουσίαση στην ΕΕ πρότασης που αφορά την προώθηση της καινοτομίας και της διαφάνειας των εργαλείων και πρακτικών της ΕΚΕ. Το 2004 το φόρουμ οργάνωσε σύσκεψη στην οποία συζητήθηκαν θέματα που αφορούσαν στη πρόοδο της ΕΚΕ στην ΕΕ καθώς και στην περαιτέρω ανάπτυξη της και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Το 2005 (τόσο με την Αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας, όσο και με το Εαρινό Συμβούλιο) η ευρωπαϊκή επιτροπή αναγνώρισε ότι η ανάπτυξη και η εργασία αποτελούν προκλήσεις για την εξασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας. Ειδικότερα η ευρωπαϊκή επιτροπή επικεντρώθηκε σε δράσεις που προωθούν την εργασία και την ανάπτυξη με τρόπο όμως που θα συμβαδίζει με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Το Μάρτιο του 2006 η επιτροπή των ευρωπαϊκών κοινοτήτων πρότεινε τη δημιουργία μια ευρωπαϊκής συμμαχίας για την ΕΚΕ. Η συμμαχία αυτή δεν θα αποτελεί νομικό μέσο ούτε κάποια σύμβαση. Έχει γενικό χαρακτήρα και οι ευρωπαϊκές εταιρίες θα εκδηλώνουν την υποστήριξη τους εθελοντικά. Κύριος στόχος της ήταν να παρουσιάσει την ΕΚΕ ως δυνατότητα δημιουργίας

συνθηκών για τη βιώσιμη ανάπτυξη καθώς και να τονίσει ότι η ΕΚΕ μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. (Βαξεβανίδου, 2011, σσ. 48-53)

2.11 Η ΕΚΕ στην Ελλάδα

Η ΕΚΕ έφτασε στην Ελλάδα με σημαντική χρονική καθυστέρηση. Συγκεκριμένα μέχρι και τη δεκαετία του 80' οι όποιες κοινωνικές και περιβαλλοντικές πιέσεις στρέφονταν αποκλειστικά προς το κράτος. Έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2012 έδειξε ότι μόνο το 10% των ελληνικών επιχειρήσεων περιλαμβάνει την ΕΚΕ στις στρατηγικές της, το αντίστοιχο στην υπόλοιπη Ευρώπη ανέρχεται στο 37%.

Αυτή η μειωμένη δράση της ΕΚΕ στην Ελλάδα οφείλεται στη τρέχουσα νομοθεσία που δεν ευνοεί τέτοιες πρακτικές. Για παράδειγμα μια επιχείρηση που προβαίνει σε χορηγίες υπόκειται σε φορολογία της τάξης 20%, ενώ σε άλλες χώρες η σημαντική φορολογική ελάφρυνση τονώνει τη συμμετοχή σε τέτοιες ενέργειες. (Παλαιολόγος, 2012, σ. 46)

2.11.1 Οι αντιλήψεις των ελλήνων καταναλωτών για την ΕΚΕ

Οι καταναλωτές αποτελούν μια ομάδα, η στάση της οποίας επηρεάζεται από τις επιχειρήσεις που ακολουθούν πρακτικές ΕΚΕ. Στην Ελλάδα έχουν γίνει έρευνες που αφορούν τις αντιλήψεις των καταναλωτών πάνω σε θέματα ΕΚΕ. Κάποια από τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών είναι τα ακόλουθα:

- Το 64% των καταναλωτών δήλωσαν πρόθυμοι να τιμωρήσουν μια επιχείρηση ανεύθυνη ακόμα και αν ήταν πιστοί πελάτες της.
- Το 70% δήλωσαν ότι θα μιλούσαν επικριτικά για μια επιχείρηση κοινωνικά ανεύθυνη ενώ από την άλλη το 95% θα μιλούσε θετικά για αυτή, αν συνέβαινε το αντίθετο.
- Το 50% των καταναλωτών πιστεύει ότι οι επιχειρήσεις πρέπει να ακολουθούν διαδικασίες που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον.

- Σε ερώτηση που τους τέθηκε για τον ποιο θεωρούν ως το σημαντικότερο τομέα στον οποίο μπορούν να συμβάλουν περισσότερο οι επιχειρήσεις απάντησαν κατά προτεραιότητα τα εξής: περιβάλλον, φτώχεια, υγεία, εκπαίδευση και πολιτισμός.
- Σε έρευνα που έγινε το 2009 φάνηκε ότι το 66% των καταναλωτών πιστεύει ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις δεν κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση για να δημιουργήσουν μια καλύτερη κοινωνία για όλους.
- Τέλος σε ερώτηση που τους έγινε για το αν πιστεύουν ότι οι επιχειρήσεις ακολουθούν πρακτικές ΕΚΕ με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της εταιρικής τους φήμης το 60% απάντησε θετικά

(Παλαιολόγος, 2012, σσ. 47-48)

2.12 Τομείς εφαρμογής της ΕΚΕ στις επιχειρήσεις

Η ΕΚΕ περιλαμβάνει τη μέριμνα για τη συνολική οικονομική ευημερία, τη προστασία του περιβάλλοντος και τη κοινωνική συνοχή. Σε αντίθεση με το παρελθόν που ο μοναδικός ρόλος της επιχείρησης ήταν η κερδοφορία πλέον με την ΕΚΕ και τις αρχές της ο ρόλος της διευρύνεται. (Ανδρουτσόπουλος, 2011, σ. 6)

Γενικότερα η ΕΚΕ μπορεί να εφαρμοστεί σε τομείς που αφορούν τόσο το εσωτερικό όσο και το εξωτερικό της περιβάλλον. Παρακάτω αναφέρονται οι τομείς αυτοί και μια επεξήγηση για τον καθένα:

1. Αποστολή, Αξίες και Όραμα

Η αποστολή χαρακτηρίζει τη κάθε επιχείρηση και θα πρέπει να μεταφέρει στο κόσμο το μοναδικό της χαρακτήρα. Η κοινωνικά υπεύθυνες εταιρίες θα πρέπει να σχεδιάζουν οράματα και αξίες μαζί με εκείνους που επηρεάζονται από τις δραστηριότητες τους.

2. Εργασιακό κλίμα

- Εργασιακό περιβάλλον
- Ίσες ευκαιρίες
- Κατάρτιση και επαγγελματική εξέλιξη
- Αμοιβές και παροχές

Ο χώρος εργασίας της κάθε επιχείρησης αφορά τους προβληματισμούς για τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας, τους τραυματισμούς, τη βία και τη παρενόχληση. Οι ίσες ευκαιρίες αναφέρονται στο σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός κώδικα με μέτρα καταπολέμησης της διάκρισης που συνδυάζουν οικογενειακή και επαγγελματική ζωή και τέλος βελτιώνουν τη προοπτική καριέρας κάθε μη προνομιούχας ομάδας παρέχοντας συνεχή εκπαίδευση.

Η κατάρτιση και η επαγγελματική εξέλιξη αφορά τη συνεχή εκπαίδευση και εξέλιξη των εργαζομένων. Οι αμοιβές και οι παροχές αναφέρονται στα πακέτα αμοιβών στις χρηματικές επιβραβεύσεις καθώς και στις χρηματικές διευκολύνσεις που παρέχονται στους εργαζομένους με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους.

3. Σχέσεις με τους εκπροσώπους των εργαζομένων

Αφορούν την εφαρμογή των εργασιακών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων από την εκάστοτε επιχείρηση.

4. Διαχείριση αλλαγών στην επιχείρηση

Η κάθε αλλαγή που πρόκειται να γίνει από μια επιχείρηση προκαλεί την ανησυχία των υπαλλήλων αλλά και άλλων μελών που τυχόν επηρεάζονται. Η αναδιάρθρωση μιας εταιρίας θα πρέπει να γίνεται με κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο με σκοπό να μη θίγονται συμφέροντα τρίτων.

5. Ανθρώπινα δικαιώματα

Περιλαμβάνει τα δικαιώματα τόσο μέσα όσο και έξω από την επιχείρηση. Το πρώτο αναφέρεται στο σεβασμό που πρέπει να επιδεικνύει η κάθε επιχείρηση στις διεθνείς συμφωνηθέντες συνθήκες εργασίας. Το δεύτερο αναφέρεται στον αντίκτυπο που έχουν οι

ενέργειες της εταιρίας στη κοινωνία. Εκτός από αυτό οι επιχειρήσεις οφείλουν να εφαρμόζουν μέτρα με σκοπό τη καταπολέμηση της παιδικής ή καταναγκαστικής εργασίας.

6. Ενασχόληση με τις τοπικές κοινότητες

Η επιχείρηση συνεργάζεται με τη τοπική κοινωνία, αναπτύσσει δράσεις και πρωτοβουλίες με σκοπό την υποστήριξη θεμάτων που ενδιαφέρουν τη κοινότητα. Εκτός από αυτό παρέχει δωρεές και χορηγίες για τη στήριξη συγκεκριμένων δράσεων.

7. Ανάπτυξη τοπικών οικονομιών

Η επιχείρηση αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, καθώς και για τη βελτίωση των δεξιοτήτων των νέων γενιών μέσω εκπαιδευτικών δράσεων

8. Περιβάλλον

Η περιβαλλοντική δράση αφυπνίζει τη περιβαλλοντική δράση των επιχειρήσεων. Με τη βιώσιμη ανάπτυξη, ένας όρος που πρωτοεμφανίστηκε το 1987, οι επιχειρήσεις επιδιώκουν την οικονομική ανάπτυξη με την ταυτόχρονη προστασία των πόρων. Μέσω της πρόληψης της ρύπανσης οι εταιρίες χρησιμοποιούν εναλλακτικές δράσεις οι οποίες είναι λιγότερες βλαβερές για το περιβάλλον. Τέλος πλέον οι επιχειρήσεις διαχειρίζονται τα απόβλητα τους μέσω της ανακύκλωσης.

9. Αγορά

Οι εταιρίες σε συνεργασία πάντα με τους προμηθευτές και τους εργολάβους ανταλλάσσουν δεσμεύσεις για το καθορισμό προτύπων ποιότητας. Μέσω της έρευνας δημιουργούνται προϊόντα που εξυπηρετούν ανάγκες με τρόπο αποτελεσματικό και φιλικό προς το περιβάλλον.

Το μάρκετινγκ περιλαμβάνει πλέον το ηθικό μάρκετινγκ. Οι marketers εστιάζουν στη βαθύτερη κατανόηση των αναγκών των καταναλωτών παρέχοντας τους ανώτατης ποιότητας προϊόντα και υπηρεσίες.

10. Ηθική

- Δωροδοκία και διαφθορά.
- Σύγκρουση συμφερόντων
- Έντιμη Εμπορία
- Κώδικας δεοντολογίας

(Κατσουλάκος, Ματράγκα, 2004, σσ. 5-11)

2.13 Τα πλεονεκτήματα ανάπτυξης και διαχείρισης της ΕΚΕ για τις επιχειρήσεις

Οι εταιρίες που ακολουθούν και διαχειρίζονται πρακτικές ΕΚΕ βελτιώνουν την εικόνα τους ως προς τα ενδιαφερόμενα μέρη. Τα κέρδη όμως από την ΕΚΕ δεν περιορίζονται σε απλά και μόνο την βελτίωση της εικόνας αφού και η ανταγωνιστικότητα τους βελτιώνεται, οι επιχειρηματικοί κίνδυνοι περιορίζονται και η επιχείρηση συμμορφώνεται στις ισχύουσες διατάξεις. Αναλυτικότερα τα βασικότερα πλεονεκτήματα που αποκομίζει μια επιχείρηση από την υιοθέτηση, την ανάπτυξη και τη διαχείριση της ΕΚΕ είναι τα ακόλουθα:

1. Οι επιχειρήσεις που έχουν ενεργό διάλογο με τα ενδιαφερόμενα μέρη αντιλαμβάνονται γρήγορα τους πιθανούς κινδύνους και χειρίζονται καλύτερα μια πιθανή κρίση με αποτέλεσμα να εξέρχονται γρήγορα από αυτή (κυρίως αφορά θέματα εταιρικής φήμης).
2. Οι εταιρίες αναγνωρίζουν ενδιαφερόμενα μέρη που στο παρελθόν τύχαινε να αγνοεί και τα προσεγγίζει κατάλληλα.
3. Βελτίωση της εικόνας και της εταιρικής φήμης. Αποτελεί το σημαντικότερο λόγο που μια επιχείρηση ενσωματώνει την ΕΚΕ στις στρατηγικές της. Η εταιρική φήμη που στηρίζεται στην εμπιστοσύνη και στην εκτίμηση, ενώ χρειάζεται χρόνια να αποκτηθεί, μπορεί να χαθεί μέσα σε ένα μικρό χρονικό διάστημα. Σε έρευνα που έχει γίνει σε παγκόσμιο επίπεδο φάνηκε ότι το 56% των πολιτών πιστεύουν ότι η εταιρική φήμη σχετίζεται περισσότερο με την ΕΚΕ έναντι του 40% που πιστεύει ότι σχετίζεται με την ποιότητα του προϊόντος.

4. Βελτίωση της εταιρικής διακυβέρνησης μέσω της κατανόησης των ζητημάτων που αντιμετωπίζει η επιχείρηση στους τομείς της εργασίας, του περιβάλλοντος και της κοινωνίας.
5. Οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν συστηματική και ολοκληρωμένη διαχείριση της ΕΚΕ εξασφαλίζουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις αγορές που κινούνται.¹

2.14 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη-Ο αντίλογος

Η ΕΚΕ, όπως και όλες οι έννοιες που απασχολούν την ανθρωπότητα, εκτός από υποστηρικτές έχει και ομάδες που εναντιώνονται σε αυτή. Κύριος εκφραστής των ομάδων αυτών είναι ο οικονομολόγος Μίλτον Φρίντμαν, ο οποίος υποστήριξε ότι καθήκον της επιχείρησης είναι να μεγιστοποιεί τα κέρδη της, υπό τη προϋπόθεση ότι οι ενέργειες της θα είναι νόμιμες.

Οι οπαδοί του Φρίντμαν υποστηρίζουν την άποψη ότι η επιχείρηση δεν θα πρέπει να αναλαμβάνει άμεση κοινωνική δράση. Αν μια επιχείρηση είναι επιτυχημένη και κερδοφόρα δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας και παρέχει στους εργαζόμενους της υψηλές αμοιβές ωφελώντας έτσι τη κοινωνία στην οποία δραστηριοποιείται. Εκτός από αυτό πληρώνοντας τους φόρους ωφελεί και το κράτος γενικότερα.

Κάποια από τα επιχειρήματα που έχουν εκφραστεί κατά της ΕΚΕ είναι τα ακόλουθα:

- Η κοινωνική ευθύνη είναι μια λειτουργία του κράτους. Αν οι επιχειρήσεις συνδεθούν με το κράτος το αποτέλεσμα θα είναι μια υπερβολικά ισχυρή δύναμη στη κοινωνία.
- Ο τρόπος που λειτουργεί μια επιχείρηση έρχεται σε σύγκρουση με τον τρόπο που λειτουργούν τα κοινωνικά προγράμματα.
- Στόχος κάθε επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση των κερδών της. Η χρήση όμως οικονομικών πόρων για την κάλυψη κοινωνικών δράσεων παραβιάζει το στόχο αυτό αφού τα κέρδη μειώνονται.

¹ www.pandp.gr/βιώσιμη-ανάπτυξη-ε-κ-ε/

- Οι επικεφαλές μιας επιχείρησης δεν είναι σίγουρο ότι είναι σε θέση να ξέρουν τι είναι κοινωνικά ωφέλιμο.
- Το κόστος των κοινωνικών προγραμμάτων μεταβιβάζεται στους καταναλωτές με τη μορφή υψηλότερων τιμών.

(Τζωρτζάκης, Τζωρτζάκη, 2007, σσ. 69-71)

Κεφάλαιο 3: Οικονομική κρίση και ΕΚΕ

Εισαγωγή

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, που προκλήθηκε από τις δυσλειτουργίες στην αγορά στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ, είναι μια οικονομική κρίση οι επιπτώσεις της οποίας έγιναν αισθητές σε όλο το κόσμο. Επηρέασε αρνητικά και την πραγματική οικονομία και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα οι επιπτώσεις της στις επιχειρήσεις έγιναν δραματικές. Ωστόσο παρά τα αρνητικά της αποτελέσματα η κρίση έφερε μαζί της και ευκαιρίες. Οι ευκαιρίες αυτές αφορούν

κυρίως τη βελτίωση της εταιρικής φήμης. Επίσης και οι δραστηριότητες της ΕΚΕ είναι σημαντικές για την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων που προκλήθηκαν από την κρίση.

Πολλοί μελετητές έχουν εξετάσει τις επιπτώσεις της κρίσης στην ΕΚΕ αλλά δεν έχει υπάρξει συναίνεση σχετικά με την επίδραση αυτή. Μερικοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι τα οικονομικά προβλήματα οδήγησαν στη μείωση του προϋπολογισμού που διατίθεται στην ΕΚΕ άρα η οικονομική κρίση είχε αρνητικές συνέπειες για την ΕΚΕ. Από την άλλη όμως έχει υποστηριχθεί από άλλους μελετητές ότι οι δραστηριότητες ΕΚΕ είναι μια καλή μέθοδος αξιοποίησης των ευκαιριών της κρίσης λόγω των θετικών αποτελεσμάτων τους στο περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση. (Yelkikalan, Kose, 2012, σσ. 295-296)

Δράσεις της ΕΚΕ και οικονομική κρίση, πώς επηρεάστηκαν;

Έχουν πραγματοποιηθεί μεγάλες μελέτες και πολλά συνέδρια από οικονομολόγους για να βρεθεί μια αξιόλογη απάντηση σχετικά με το πώς επηρεάστηκαν οι δράσεις της ΕΚΕ από την οικονομική κρίση. Εξαιτίας της οικονομικής κρίσης εμφανίστηκαν προβλήματα ρευστότητας για τις επιχειρήσεις. Επομένως τα προγράμματα ΕΚΕ, ως συμπληρωματικές δαπάνες στις επιχειρήσεις, εξετάστηκαν σε βάθος από τους εκπροσώπους των επιχειρήσεων. Πολλές βιβλιογραφικές αναφορές υπάρχουν από ειδικούς προκειμένου να προσδιοριστεί μια σαφή σύνδεση μεταξύ της ΕΚΕ και της οικονομικής κρίσης.

Οι Fernandez και Souto (2009) ερεύνησαν τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίση στην ΕΚΕ. Πιστεύουν ότι και οι διευθυντές και οι μέτοχοι επηρεάζονται από την οικονομική κρίση και ήταν δύσκολο να προσδιοριστεί ακριβώς η σχέση της ΕΚΕ με την οικονομική επιχειρησιακή επίδοση. Για πολλές επιχειρήσεις η ΕΚΕ αντιπροσωπεύει το συμπληρωματικό οικονομικό κόστος για τις κοινωνικές τους πρωτοβουλίες. Επίσης λαμβάνοντας υπόψη ότι ένα συγκεκριμένο πλαίσιο ΕΚΕ δεν είναι γνωστό επτά θέματα αναδείχθηκαν για την εφαρμογή της ΕΚΕ στην περίοδο της οικονομικής κρίσης: η καινοτομία, η άνετη ατμόσφαιρα, ο ρόλος των ενδιαφερόμενων μερών, η επιχειρησιακή στρατηγική, η εμπιστοσύνη των επενδυτών και η βαθιά εσωτερική ανάλυση.

Οι Arevalo και Aravind (2010) ερεύνησαν τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη ΕΚΕ με βάση μια μελέτη που εξετάζει ένα μέρος των αμερικανικών εταιριών (271) που υιοθετούν τις αρχές του οικουμενικού συμφώνου ηνωμένων εθνών. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η ΕΚΕ θεωρήθηκε ως αφετηρία για τη βελτίωση της επιχειρηματικής λειτουργίας. Οι εταιρίες που ενσωμάτωσαν αλλά συμμορφώθηκαν σε μικρό βαθμό στις αρχές των ηνωμένων εθνών επηρεάστηκαν περισσότερο από την οικονομική κρίση σε αντίθεση με τις εταιρίες που υιοθέτησαν μια δυναμική πολιτική σε σχέση με τις αρχές των ηνωμένων εθνών που επλήγησαν λιγότερο.

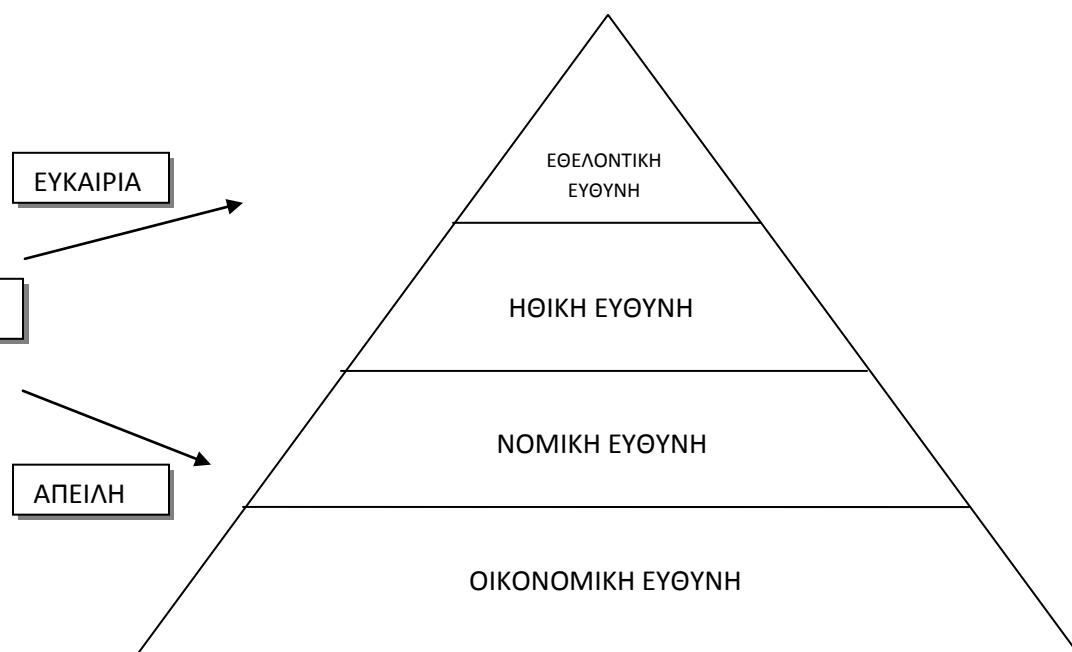
Ο Lye το 2012 έκανε μια μελέτη που αφορούσε τις επιχειρήσεις που κερδίζουν την εμπιστοσύνη του καταναλωτικού κοινού μέσω της ΕΚΕ (στην Ασία). Ήδη από τις τραπεζικές κρίσεις και την οικονομική ύφεση του 2008 τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι τράπεζες άρχισαν να θεωρούν την ΕΚΕ ως προϋπόθεση για επιτυχία σε βάθος χρόνου. Πολλές από τις τράπεζες κατάλαβαν ότι τα προγράμματα ΕΚΕ μπορούν να περιορίσουν την έλλειψη εμπιστοσύνης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Ασία μετά την οικονομική κρίση. Αυτό προκύπτει και από την αντίδραση των καταναλωτών που ενδιαφέρονται περισσότερο για τις εταιρίες που κάνουν καλό.

Οι μελέτες που έχουν γίνει σχετικά με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις δράσεις της ΕΚΕ δεν έφεραν όμοια αποτελέσματα. Από τη μία κάποιοι υποστηρίζουν ότι η οικονομική κρίση οδήγησε στη μείωση του προϋπολογισμού που διατίθεται σε δράσεις ΕΚΕ και ως εκ τούτου είχε αρνητικές επιπτώσεις για την ΕΚΕ. Από την άλλη όμως κάποιοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η ΕΚΕ είναι μια καλή μέθοδος ώστε οι επιχειρήσεις να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που προκύπτουν από την οικονομική κρίση. Μπορεί οι δράσεις της να αποτελούν επιπρόσθετα έξοδα αλλά μακροπρόθεσμα τα οικονομικά αποτελέσματα είναι θετικά. Πέραν τούτου και το αγοραστικό κοινό είναι θετικό απέναντι σε επιχειρήσεις που αναλαμβάνουν κοινωνικές δράσεις. (Stoian, 2013, σσ. 334-335)

CSR Carol Pyramid

Οι Yelkikalan και Kose το 2012 ανέπτυξαν ένα πρότυπο στο οποίο προσπάθησαν να εξηγήσουν τα αποτελέσματα της κρίσης στην ΕΚΕ σε διαφορετικές κατευθύνσεις χρησιμοποιώντας την πυραμίδα της ΕΚΕ. Κύρια επιχειρήματα του προτύπου αυτού ήταν ότι οι πρακτικές ΕΚΕ ενάντια στη κρίση αλλάζουν ανάλογα με τη θέση αυτών στις διαφορετικές διαστάσεις της πυραμίδας. Οι προτάσεις που πρέπει να εξεταστούν σύμφωνα με αυτό το πρότυπο είναι δύο:

- Πρόταση 1: Η κρίση αποτελεί απειλή για τις διαστάσεις ευθύνης που βρίσκονται στη βάση της πυραμίδας.
- Πρόταση 2: Η κρίση θέτει ευκαιρίες για τις διαστάσεις ευθύνης που βρίσκονται στη κορυφή. (Stoian, 2013, σ. 334-335)

Σχήμα 1. Πυραμίδα ΕΚΕ

Πρόταση 1

Οι συγγραφείς κάνουν μια αναφορά στις ανθρώπινες ανάγκες (Θεωρία Maslow 1943), κάνουν την υπόθεση ότι οι χαμηλότερες ανάγκες στην περίπτωση των ατόμων είναι παρόμοιες και για τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με αυτή την υπόθεση λοιπόν θεωρούν ότι αν η οικονομική κρίση

αποτελεί μια απειλή από μόνη της τότε οι επιχειρήσεις θα επικεντρωθούν στη διαχείριση των δράσεων για επιβίωση.

Τα αποτελέσματα των κρίσεων των προηγούμενων ετών ήταν η αβεβαιότητα, οι δυσκολίες χρηματοδότησης, η μείωση των επιπέδων παραγωγής και φυσικά η μείωση του προσωπικού. Από την πρώτη πρόταση του προτύπου προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις πραγματοποιούν περικοπές για να επιβιώσουν έναντι των απειλών που προέρχονται από τη κρίση, προκειμένου να εξασφαλίσουν τη πρώτη διάσταση της πυραμίδας. (Stoian, 2013, σ. 336)

Πρόταση 2

Οι οικονομικές κρίσεις πέρα από οικονομικά δημιουργούν και κοινωνικά προβλήματα. Οι επιχειρήσεις που θέλουν να κάνουν χρήση των ευκαιριών που προσφέρει η κρίση πρέπει να βάλουν τις δραστηριότητες της ΕΚΕ στη πρώτη γραμμή δεδομένου ότι έχουν θετικό αντίκτυπο στη κοινωνία και στην εταιρική φήμη της επιχείρησης.

Χρησιμοποιώντας τις πρακτικές ΕΚΕ μια επιχείρηση λαμβάνει μια καλύτερη θέση στην περίοδο της κρίσης. Η ΕΚΕ θα βοηθήσει στην καλύτερη διαχείριση των κινδύνων και θα ενισχύσει το αίσθημα εμπιστοσύνης προς τις εταιρίες. Για τους λόγους αυτούς επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας έχουν αυξήσει σημαντικά τις επενδύσεις και τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες ΕΚΕ κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Η στρατηγική του να αντιλαμβάνεται μια επιχείρηση τη κρίση ως ευκαιρία και όχι ως απειλή θα τη βοηθήσει να συνεχίσει να δραστηριοποιείται μέσα στην οικονομική κρίση και θα διασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη κερδοφορία της. (Stoian, 2013, σ. 337)

Οικονομική κρίση και ΕΚΕ στην Ελλάδα

Ακόμη και στη περίοδο της οικονομικής κρίσης, την οποία διανύει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να επενδύουν σε προγράμματα ΕΚΕ. Οι εταιρίες έχουν πλέον κατανοήσει τη σημασία της ΕΚΕ και διατηρούν ή ακόμη αυξάνουν τις δαπάνες για προγράμματα ΕΚΕ. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε το κέντρο αειφορίας CSE με την

υποστήριξη του Ινστιτούτου Εταιρικής Ευθύνης (CRI) το 67% των επιχειρήσεων διατήρησαν τα έξοδα τους για ενέργειες ΕΚΕ, ενώ το 17% τα αύξησε. Σε ότι αφορά το μέλλον το 83% των εταιριών δήλωσαν ότι σκοπεύουν να διατηρήσουν τις δαπάνες για ΕΚΕ ενώ το 17% είναι πρόθυμο να τις αυξήσει.

Η ίδια έρευνα βρήκε και κατέγραψε τα εμπόδια για την εφαρμογή δράσεων ΕΚΕ για την περίοδο 2012-2014. Συγκεκριμένα ως κυρίαρχο εμπόδιο αναφέρεται η έλλειψη μέτρησης των ποσοτικών αποτελεσμάτων και οφελών από την κάθε ενέργεια ΕΚΕ. Πέρα από αυτό και το οικονομικό κόστος είναι ένας σημαντικός ανασταλτικός για την εφαρμογή της ΕΚΕ από τις εταιρίες. Σύμφωνα με την έρευνα το ποσό που δαπανάται ετησίως από τις εταιρίες στην Ελλάδα ανέρχεται στα 55 εκατομμύρια ευρώ ποσό όχι ιδιαίτερα υψηλό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εταιρίες που εφαρμόζουν προγράμματα ΕΚΕ στην Ελλάδα είναι περισσότερες από τις 42 της έρευνας άρα και το ποσό που δαπανάται σε αυτή είναι και αυτό μεγαλύτερο. Το τελικό συμπέρασμα της έρευνας αφορά την επιτακτική ανάγκη εκπαίδευσης των εταιριών στις μεθοδολογίες ποσοτικής μέτρησης της απόδοσης της ΕΚΕ.²

Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογία Έρευνας

4.1 Εισαγωγή

Για τη διεκπεραίωση οποιασδήποτε έρευνας το πρώτο πράγμα που πρέπει να αποφασιστεί είναι αν ακολουθηθεί η ποιοτική η ή ποσοτική ερευνητική μέθοδος. Οι ποσοτικές έρευνες σκοπό έχουν να αναλύσουν την ποσότητα εμφάνισης του φαινομένου που εξετάζεται ενώ οι ποιοτικές έρευνες αναφέρονται στο είδος και στο χαρακτήρα του φαινομένου.

²<http://www.kathimerini.gr/791331/article/oikonomia/epixeirhseis/3epernoyn-ta-55-ekat-eyrw-oi-dapanes-twn-epixeirhsewn-gia-eke-sthn-ellada>

Η κάθε μία από τις παραπάνω μεθόδους έχει και τα δικά της εργαλεία. Όσο αφορά την ποιοτική μέθοδο το σημαντικότερο της εργαλείο είναι η συνέντευξη, πρόκειται για την αλληλεπίδραση προσώπων με στόχο τη συλλογή πληροφοριών. Ανάλογα με το βαθμό δόμησης τους οι συνεντεύξεις χωρίζονται σε δομημένες και μη δομημένες. Στις δομημένες συνεντεύξεις ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει σε συγκεκριμένες ερωτήσεις με τη σειρά στην οποία του γίνονται, ενώ στις μη δομημένες συνεντεύξεις, πραγματοποιείται μια ελεύθερη συζήτηση. (Παρασκευοπούλου-Κόλλια)

4.2 Μεθοδολογία και Στόχος της παρούσας έρευνας

4.2.1 Μεθοδολογία

Η ερευνητική μέθοδος που ακολουθήθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα είναι η ποιοτική, η οποία ανταποκρίνεται στους στόχους που είχαν τεθεί. Πραγματοποιήθηκαν δομημένες συνεντεύξεις που περιελάμβαναν 10 ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Τα άτομα που ερωτήθηκαν είναι στελέχη επιχειρήσεων, που βρίσκονται σε θέσεις που σχετίζονται με τη τακτική ΕΚΕ της κάθε εταιρίας. Τα στοιχεία των ερωτώμενων παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα:

Όνομα	Επώνυμο	Εταιρία	Θέση στην εταιρία	Πόλη	Τηλέφωνο	Email
Σοφία	Αποστολάκη	ROUSSAS DAIRY S.A.	Marketing Manager	Αθήνα	2106775220	s.apostolaki@roussas.gr
Έλενα	Ξυδά	PERNOD RICARD HELLAS	Personnal Assistant to Managing Director	Αθήνα	2106601400	

4.2.2 Στόχος

Ο στόχος της έρευνας της παρούσας πτυχιακής εργασίας ήταν να: «Εξεταστεί κατά πόσο οι εταιρίες που εδρεύουν στην Ελλάδα κάνουν χρήση προγραμμάτων ΕΚΕ, τι είδους προγράμματα και

τεχνικές ακολουθούν, που την κατατάσσουν σε σχέση με τους υπόλοιπους στόχους, και αν στην περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε οι επιχειρήσεις συνεχίζουν να κάνουν χρήση προγραμμάτων ΕΚΕ, σε τι βαθμό και για ποιους λόγους»

4.3 Χρόνος και Τόπος της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκαν σε διάστημα περίπου δύο μηνών (Οκτώβριος 2015- Νοέμβριος 2015). Οι εταιρίες που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν έδρα το νομό Αττικής και οι συνεντεύξεις έγιναν ηλεκτρονικά λόγω της δυσκολίας προσωπικής επαφής εξαιτίας της απόστασης.

4.4 Περιορισμοί και δυσκολίες της Έρευνας

Κατά τη διάρκεια της έρευνας παρουσιάστηκαν διάφορα προβλήματα. Το σημαντικότερο ήταν ότι οι περισσότερες από τις εταιρίες στις οποίες στάλθηκε αίτημα να συμμετάσχουν στην έρευνα αρνήθηκαν. Ακόμα και αν το αίτημα συνοδευόταν με σχετική βεβαίωση από το ΤΕΙ Κρήτης η απάντηση τους εξακολουθούσε να είναι αρνητική. Ρωτήθηκαν πάνω από 30 εταιρίες και από αυτές μόνο δύο συμφώνησαν να συμμετάσχουν στη έρευνα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το δείγμα να είναι εξαιρετικά μικρό και να μην υπάρχει βεβαιότητα για τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα. Πέρα από αυτό και οι δύο εταιρίες έχουν έδρα το νομό Αττικής με αποτέλεσμα τα συμπεράσματα να μη μπορούν να γενικευτούν και να αφορούν όλη την Ελληνική επικράτεια.

Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα που διενεργήθηκε, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας. Τα αποτελέσματα καταγράφονται με την ίδια σειρά που ήταν και οι ερωτήσεις στη συνέντευξη.

1. Η εταιρία σας εφαρμόζει προγράμματα ΕΚΕ;

Η ερώτηση αυτή πραγματοποιήθηκε αποκλειστικά για διαδικαστικούς λόγους, σε περίπτωση αρνητικής απάντησης η συνέντευξη δεν συνεχιζόταν.

2. Που εντάσσεται η ΕΚΕ σε σχέση με τους στόχους της εταιρίας σας;

Και για τις δύο εταιρίες που ρωτήθηκαν η ΕΚΕ αποτελεί βασική προτεραιότητα. Έχουν αναγνωρίσει την ευθύνη που έχουν απέναντι στο περιβάλλον, στην κοινωνία καθώς και στους εργαζόμενους και τους μετόχους. Παραδέχθηκαν ότι για να υπάρξουν βιώσιμη ανάπτυξη και κέρδη μακροπρόθεσμα για μια εταιρία, θα πρέπει να έχει μια σαφή στρατηγική ΕΚΕ.

3. Ποια πεδία δράσης αφορούν τα προγράμματα ΕΚΕ που ακολουθείται (πχ προστασία περιβάλλοντος, καλύτερες συνθήκες εργασίας κτλ);

Τα πεδία δράσεις ΕΚΕ που ακολουθούν οι εταιρίες είναι τα παρακάτω:

- Προστασία περιβάλλοντος

Δέσμευση τους αποτελεί η προστασία του περιβάλλοντος. Σέβονται το περιβάλλον καθώς δηλώνουν ότι η ανάπτυξη της οικονομίας εξαρτάται άμεσα από τη βιωσιμότητα του οικοσυστήματος. Στόχος τους αποτελεί η λιγότερη σπατάλη μη ανανεώσιμων πηγών καθώς και η ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων των ενεργειών τους στο περιβάλλον, π.χ. μέσω προγραμμάτων ανακύκλωσης.

- Υποστήριξη-Ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας

Οι εταιρίες μοιράζονται τις αξίες τους με τις τοπικές κοινωνίες δημιουργώντας βιώσιμες σχέσεις μεταξύ τους οι οποίες απορρέουν οφέλη και για τις δύο πλευρές. Στηρίζουν την τοπική κοινωνία μέσω της απασχόλησης ντόπιων καθώς και μέσω της αγοράς τοπικών πρώτων υλών.

- Βελτίωση συνθηκών εργασίας

Οι ερωτηθέντες συμφώνησαν στο γεγονός ότι οι εταιρίες τους βρίσκονται κοντά στους υπαλλήλους τους. Βελτιώνουν συνεχώς τις συνθήκες εργασίας και υγιεινής, υποστηρίζουν την ανάπτυξη καριέρας για κάθε εργαζόμενο και προωθούν προγράμματα εκπαίδευσης και εξειδίκευσης.

- Προώθηση υπεύθυνης κατανάλωσης αλκοόλ

Η μία εταιρία ανήκει στην κατηγορία αλκοολούχων ποτών και οίνου και πρεσβεύει ότι η κατανάλωση αλκοολούχων ποτών πρέπει να γίνεται με σύνεση και γνώση, ώστε η κατανάλωση τους να αφορά την απόλαυση και μόνο. Έχει ορίσει πέντε προτεραιότητες που υποστηρίζουν τη δέσμευση αυτή:

1. Προώθηση μετριότητας στη κατανάλωση
2. Αποφυγή οδήγησης υπό την επήρεια αλκοόλ
3. Ενημέρωση των νέων για τα ρίσκα που συνδέονται με την υπερβολική ή ανάρμοστη κατανάλωση αλκοόλ
4. Αποτροπή των εγκύων από την κατανάλωση αλκοόλ
5. Ενημέρωση των υπαλλήλων για τις αρμοδιότητες τους

4. Από το 2009 όπου και ξέσπασε έντονα η οικονομική κρίση και στην Ελλάδα, υπήρξε κάποια αυξομείωση στην εφαρμογή στρατηγικών ΕΚΕ στη εταιρία σας;

Κοινή απάντηση των ερωτηθέντων ήταν ότι η οικονομική κρίση που ξέσπασε τους οδήγησε στην αύξηση της δράσης τους όσο αφορά προγράμματα και στρατηγικές ΕΚΕ έτσι ώστε να είναι κοντά στους καταναλωτές, στους υπαλλήλους και στην τοπική κοινωνία.

5. Το επιπλέον κόστος που συνεπάγονται τα προγράμματα ΕΚΕ αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα για την εφαρμογή τους στην δύσκολη οικονομικά περίοδο που διανύουμε;

Πρώτη σκέψη για τις εταιρίες αποτέλεσε το πως θα συνεχίσουν να υπάρχουν και να δρουν μέσα σε αυτή τη δύσκολη οικονομικά περίοδο. Το επιπλέον κόστος όμως που συνεπάγονται τα προγράμματα ΕΚΕ δεν αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα καθώς αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα εφαρμογής της μέσα σε αυτές τις συνθήκες. Προσπάθησαν να βρουν τρόπους βελτιστοποίησης του κόστους προγραμμάτων ΕΚΕ ώστε να μη χρειαστεί να μειωθούν οι δράσεις τους.

6. Πιστεύεται ότι οι εταιρίες που εξακολουθούν να εφαρμόζουν στην ίδια ένταση προγράμματα ΕΚΕ μέσα στην οικονομική κρίση, θα ανταμειφθούν μακροπρόθεσμα οικονομικά;

Οι ερωτηθέντες αμφότεροι υποστηρίζουν ότι οι εταιρίες που είναι κοινωνικά υπεύθυνες θα ανταμειφθούν μακροπρόθεσμα οικονομικά. Η εικόνα και η φήμη τους θα βελτιωθεί όπως και η σχέση τους με τους καταναλωτές.

7. Τι τεχνικές ΕΚΕ ακολουθείται μέσα την οικονομική κρίση για την μείωση των επιπτώσεων της στην εταιρία σας;

Η ανακύκλωση αποτελεί βασική στρατηγική για τις εταιρίες, ακολουθούν συγκεκριμένα προγράμματα ανακύκλωσης και κάνουν χρήση ηλεκτρονικών προγραμμάτων ώστε να αποφευχθεί η περιττή χρήση χαρτιού. Επίσης δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην επεξεργασία του νερού έτσι ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί ξανά και σε άλλες διαδικασίες. Τέλος η μία από τις εταιρίες είναι δίπλα στις ευπαθείς ομάδες παρέχοντας προϊόντα σε κοινωνικούς οργανισμούς και παντοπωλεία δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα παιδιά.

8. Για την εξυπηρέτηση ποιων στόχων εφαρμόζεται στρατηγικές και τεχνικές ΕΚΕ στην περίοδο της οικονομικής κρίσης;

Οι εταιρίες από κοινού ακολουθούν μακροχρόνιες στρατηγικές ΕΚΕ, δηλώνουν ό,τι η ηθική και η αειφόρος ανάπτυξη συμπορεύονται. Σέβονται τον καταναλωτή, είναι πολιτιστικά ευαισθητοποιημένες και θεωρούν χρέος τους την στήριξη της τοπικής κοινωνίας καθώς η κινητήρια δύναμη τους ήταν και θα είναι ο άνθρωπος.

9. Πιστεύεται ότι μια κοινωνικά υπεύθυνη επιχείρηση, ακόμη και μέσα στις δύσκολες συνθήκες της οικονομικής κρίσης, μπορεί να επηρεάσει θετικά το αγοραστικό κοινό;

Μία εταιρία μέσα σε αυτές τις δύσκολες οικονομικές συνθήκες που διανύουμε σίγουρα θα επηρεάσει θετικά το αγοραστικό κοινό αν μέρος από τα έσοδα της τα παρέχει για την πραγματοποίηση προγραμμάτων ΕΚΕ. Ο καταναλωτής θα αναγνωρίσει το γεγονός αυτό και θα ανταμείψει την εταιρία ανάλογα.

10. Πιστεύεται ότι η εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης αποτελεί ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα;

Η εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ κατά τη περίοδο της οικονομικής κρίσης θα μπορούσε να αποτελέσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα υπό την προϋπόθεση ότι οι δράσεις αυτές θα γνωστοποιηθούν στο ευρύ κοινό. Μια εταιρία που εφαρμόζει προγράμματα ΕΚΕ έχει ένα επιπλέον παράγοντα διαφοροποίησης από τις άλλες που της προσδίδει αναγνωσιμότητα και κύρος.

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα βιώνει έντονα τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης που ξεκίνησε στις ΗΠΑ το 2007. Ο επιχειρηματικός κόσμος ψάχνει λύσεις και διεξόδους ώστε οι εταιρίες να συνεχίζουν να λειτουργούν υπό αυτές τις αντίξοες συνθήκες. Εφόσον τα έσοδα μειώνονται δραματικά προσπαθούν να περιορίσουν και τις δαπάνες τους. Ωστόσο το καταναλωτικό κοινό είναι πλέον ενημερωμένο και αποζητά από τις εταιρίες να δείξουν ένα έντονο κοινωνικό προφίλ, αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι υπεύθυνοι των επιχειρήσεων να αποφασίσουν αν θα ακολουθήσουν προγράμματα ΕΚΕ ή όχι. Έρχονται αντιμέτωποι με το ερώτημα: «Αν οι δαπάνες για προγράμματα ΕΚΕ θα αποφέρουν κέρδη μακροπρόθεσμα για την εταιρία και αν τα προγράμματα αυτά θα τη βοηθήσουν στην συνέχιση της λειτουργίας της.»

Βάσει της συγκεκριμένης έρευνας που διενεργήθηκε για τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα, οι εταιρίες ακολουθούν προγράμματα ΕΚΕ κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Επικεντρώνονται κυρίως στη προστασία του περιβάλλοντος, στην στήριξη των τοπικών κοινωνιών, στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και στη στήριξη των κοινωνικών ομάδων που τις έχουν ανάγκη.

Οι ερωτηθέντες ομόφωνα υποστήριξαν ότι υπάρχει αύξηση των δράσεων ΕΚΕ κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Δεν μπορούσαν να μείνουν αμέτοχοι ενώ γύρω τους όλα άλλαζαν. Ένιωσαν την ηθική υποχρέωση να στηρίξουν τον καταναλωτή αφού αυτός αποτελεί την κινητήρια δύναμη τους. Μια κοινωνικά υπεύθυνη επιχείρηση θα ανταμειφθεί οικονομικά

μακροπρόθεσμα, θα αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, θα ενισχύσει την εταιρική της φήμη καθώς και τις σχέσεις της με τους καταναλωτές.

Από την έρευνα αυτή φαίνεται ότι οι εταιρίες δεν μένουν άπραγες αποσύροντας τα προγράμματα ΕΚΕ, αποφεύγοντας έτσι και τις επιπλέον δαπάνες αλλά παίρνουν το ρίσκο και συνεχίζουν να επενδύουν στην ΕΚΕ μέσα στην οικονομική κρίση. Μπορεί τα κέρδη να μην είναι άμεσα αλλά μακροπρόθεσμα, αλλά ωστόσο η εταιρία θα έχει πιστούς πελάτες που θα την επιβραβεύουν για την κοινωνική της δράση.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Ανδρουτσόπουλος, Γ.Θ., (2011), «Εταιρική Διακυβέρνηση και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη», κεφάλαιο στο: Θ.Γ. Ανδρουτσόπουλος, *Εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ) - ένα σύγχρονο σύστημα οικονομικής & κοινωνικής ανάπτυξης των τραπεζών, μέσα από τη καθημερινή τους λειτουργία και σε αρμονία με την κοινωνία. Πώς οι τράπεζες πρέπει να επιβεβαιώσουν τη δέσμευση και προσήλωσή τους στο όραμα και τις αρχές της ΕΚΕ, προκειμένου να γίνουν πόλος αριστείας στο συγκεκριμένο τομέα*, Γενεύη: European University, Βιβλιοθήκη, σ.σ. 108-150.

Βαξεβανίδου, Μ. (2011). *Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη*. Αθήνα: Αθ. Σταμούλης.

Γεωργοπούλου, Β. (2005). Εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ): Η οικοδόμηση μιας νέας σχέσης ανάμεσα στην επιχείρηση και στην κοινωνία. *Διοικητική Ενημέρωση*. 1(34):5-14.

Γκούσκος Γ. (2013). «Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας απάντηση στην οικονομική κρίση,» Δ.Ε., ΟΔΕ, ΠΑΠΕΙ, Πειραιάς, Ελλάδα.

Καραμούζης, Ν. (Δεκέμβριος 2009). Τα αίτια της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και ο ρόλος του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. *Eurobank Research, Οικονομία και Αγορές*. 4(8):10-18.

Κασιούρας, Δ.Γ. (2011) *Σύντομο κοινωνικοπολιτικό λεξικό*, 13^η Έκδοση, Αθήνα: Σύγχρονη εποχή.

Κατσουλάκος, Γ. & Ματράγκα Α., (2004). «*Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη*», Σημειώσεις Μαθήματος, Οικονομικό Πανεπιστημίου Αθηνών (ΑΣΣΟΕ): Αθήνα.

Κολλίντζας, Τ. & Ψαλιδόπουλος, Μ. (Δεκέμβριος 2009). Οι κρίσεις του 2009 και του 2008 και οι πολιτικές αντιμετώπισης τους. *Eurobank Research, Οικονομία και Αγορές*. 4(8):2-9.

Κότιος, Α., Γαλανός, Γ & Ρουκανάς, Σ., (2012), *Η Ελληνική Κρίση και η Κρίση του Συστήματος Διακυβέρνησης της Ευρωζώνης*, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 18 (1), σελ. 1-26.

Μηλιός, Γ. (2010). *Η ελληνική οικονομία κατά τον 20ο αιώνα*. Αθήνα.

Παλαιολόγος, Α. (2012). Οι αντιλήψεις των καταναλωτών για την εταιρική κοινωνική ευθύνη & ο ρόλος που διαδραματίζει στη σύγχρονη ελληνική επιχείρηση. *Albatross: An eye of Workplace Learning*. 1(1):42-51.

Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *Open Education- The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*. 4(1), Διαθέσιμο στο: journal.openet.gr/index.php/openjournal/article/download/60/35

Σμυρνής, Γ.Ν., (2011), «Αποσαφήνιση του Όρου Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και οι Άρρηκτοι Δεσμοί της με τις Επιχειρήσεις», κεφάλαιο στο: Γ.Ν. Σμυρνής, *Αποσαφήνιση του Όρου Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, ως Συνεπακόλουθο των Αυξημένων Κοινωνικών Απαιτήσεων της Σύγχρονης Πραγματικότητας και οι Άρρηκτοι Δεσμοί της με τις Επιχειρήσεις, ως μέσο Διαφοροποίησης και Ανάπτυξης Ανταγωνιστικού Πλεονεκτήματος*, Γενεύη: European University, Βιβλιοθήκη, σ.σ. 17-60.

Ταμουραντζής, Α. (2012). «Ο ρόλος του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος & οι επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία,» Μ.Ε., ΔΕΣ, Πάντειον Πανεπιστήμιο, Αθήνα, Ελλάδα.

Τζωρτζάκης, Κ. & Τζωρτζάκη, Α. Μ. (2007). *Οργάνωση & Διοίκηση Το μάνατζμεντ της νέας εποχής*. Αθήνα: Rosili.

Ξένη Βιβλιογραφία

Crowther, D. & Aras, G. (2008). *Corporate Social Responsibility*. Ανακτήθηκε 7 Απριλίου, 2015, από Bookboon Δικτυακός τόπος: <http://bookboon.com/en/defining-corporate-social-responsibility-ebook>.

Stoian, C. (2013). How to deal with corporate social responsibility in financial crisis. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*. 15(1):333-338.

Yelkikalan, N. & Kose, C. (Φεβρουάριος 2012). The effects of the financial crisis on corporate social responsibility. *International Journal of Business and Social Science*. 3(3):292-300.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2003). «Πράσινη Βίβλος για την Επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη», Βρυξέλλες.

Ιστοσελίδες

Panayiotopoulos & Partners Business Consultants. Ανακτήθηκε 10 Ιουνίου, 2015, από <http://www.pandp.gr/%CE%B2%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CE%B5-%CE%BA-%CE%B5/>.

Δαμουλιανού, Χ. (2014). *Ξεπερνούν τα 55 εκατ. ευρώ οι δαπάνες των επιχειρήσεων για ΕΚΕ στην Ελλάδα*. Διαθέσιμοσε: <http://www.kathimerini.gr/791331/article/oikonomia/epixeirhseis/3eperno>

Παράρτημα

Ερωτήσεις της συνέντευξης

1. Η εταιρία σας εφαρμόζει προγράμματα ΕΚΕ;
2. Που εντάσσεται η ΕΚΕ σε σχέση με τους στόχους της εταιρίας σας;
3. Ποια πεδία δράσης αφορούν τα προγράμματα ΕΚΕ που ακολουθείται (πχ προστασία περιβάλλοντος, καλύτερες συνθήκες εργασίας κτλ);
4. Από το 2009 όπου και ξέσπασε έντονα η οικονομική κρίση και στην Ελλάδα, υπήρξε κάποια αυξομείωση στην εφαρμογή στρατηγικών ΕΚΕ στη εταιρία σας;
5. Το επιπλέον κόστος που συνεπάγονται τα προγράμματα ΕΚΕ αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα για την εφαρμογή τους στην δύσκολη οικονομικά περίοδο που διανύουμε;
6. Πιστεύεται ότι οι εταιρίες που εξακολουθούν να εφαρμόζουν στην ίδια ένταση προγράμματα ΕΚΕ μέσα στην οικονομική κρίση, θα ανταμειφτούν μακροπρόθεσμα οικονομικά;
7. Τι τεχνικές ΕΚΕ ακολουθείται μέσα την οικονομική κρίση για την μείωση των επιπτώσεων της στην εταιρία σας;
8. Για την εξυπηρέτηση ποιων στόχων εφαρμόζεται στρατηγικές και τεχνικές ΕΚΕ στην περίοδο της οικονομικής κρίσης;
9. Πιστεύεται ότι μια κοινωνικά υπεύθυνη επιχείρηση, ακόμη και μέσα στις δύσκολες συνθήκες της οικονομικής κρίσης, μπορεί να επηρεάσει θετικά το αγοραστικό κοινό;
10. Πιστεύεται ότι η εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης αποτελεί ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα;